

PRITARTA

Vilniaus miesto savivaldybės
administracijos direktoriaus
2017 m. rugpjūčio 28 d.
įsakymu Nr. 30-2109

PATVIRTINTA

Vilniaus lopšelio-darželio „Boružėlė“
direktoriaus
2017 m. rugpjūčio 31 d.
įsakymu Nr. V - 46

VILNIAUS LOPŠELIS-DARŽELIS „BORUŽĖLĖ“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

Vilnius, 2017 m.

TURINYS

1. BENDROSIOS NUOSTATOS.....	3
1.1 Bendra informacija apie įstaigą.....	3
1.2 Įstaigos savitumas	3
1.3 Vaikai ir jų poreikiai.....	4
1.4 Pedagogų ir kitų specialistų pasirengimas.....	4
1.5 Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai.....	5
1.6 Požiūris į vaiką.....	6
1.7 Vaiko ugdymo kryptys.....	7
2. UGDYMO PRINCIPAI.....	8
3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TIKLAS IR UŽDAVINIAI.....	8
4. UGDYMO METODAI, PRIEMONĖS IR APLINKA.....	9
5. UGDYMO PROGRAMOS TURINYS.....	12
6. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS.....	56
7. LITERATŪRA.....	57
8. PRIEDAI.....	

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1 BENDRA INFORMACIJA APIE ĮSTAIGĄ

Švietimo teikėjo duomenys: Vilniaus lopšelis-darželis „Boružėlė“ - neformaliojo ugdymo švietimo įstaiga, nesiekianti pelno institucija, veikianti kaip savivaldybės biudžetinė įstaiga, turinti anspaudą su savo pavadinimu. Steigėjas - Vilniaus miesto savivaldybė.

Institucijos grupė - ikimokyklinė įstaiga – 3112, tipas - lopšelis-darželis – 3110, juridinis statusas - juridinis asmuo – 1, identifikavimo kodas – 190021721. Pagrindinė veiklos rūšis - ikimokyklinis ugdymas su priešmokyklinio ugdymo grupėmis, kodas – 801010.

Ikimokyklinė įstaiga dirba 12 val. (nuo 6.30 val. iki 18.30 val).

Adresas: Latvių g. 40, Vilnius LT-08113.

Tel./faks. 85 275 3219, tel. 275 0545, el. paštas: rastine@boruzele.vilnius.lm.lt

Lopšelis-darželis „Boružėlė“ savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos konstitucija, LR švietimo įstatymais, Vaiko teisių konvencija, LR Vyriausybės nutarimais, LR švietimo ir mokslo ministro įsakymais, steigėjo įsakymais, patvirtintais lopšelio-darželio „Boružėlė“ nuostatais, darbo tvarkos taisyklėmis, pareiginiiais nuostatais.

1.2 ĮSTAIGOS SAVITUMAS

Nuo 1996 m. įstaiga dalyvauja tarptautiniame ikimokyklinio ugdymo projekte „Gera pradžia“. Pedagogai, dalyvaujantys projekte „Gera pradžia“, kelia kvalifikaciją tarptautiniuose seminaruose. Įstaigoje vyksta seminarai ir paskaitos aktualiais ikimokyklinio ugdymo klausimais ne tik įstaigos pedagogams ir tėvams, bet ir Vilniaus miesto bei Lietuvos pedagogams. Lopšelis-darželis „Boružėlė“ yra metodikos „Gera pradžia“ metodinis centras. Nuo 2002 metų dalyvaujame tarptautinėje programoje „Žipio draugai“.

Organizuojant ugdymo procesą vadovujamasi visapusiškos asmenybės ugdymo vertybių nuostata, siekiant sudaryti tinkamas sąlygas vaikų fizinių - psichinių galių plėtotei, garantuojant gerą pasirėngimą mokymuisi, aukštą savęs vertinimą, gebėjimą pasirūpinti savimi.

Lopšelis-darželis „Boružėlė“ įsikūręs jaukiame Žvėryno mikrorajone. Daugumos šiame rajone gyvenančių šeimų socialinė - ekonominė padėtis stabili, aukštas pragyvenimo lygis. Aplink lopšelių-darželių gausu miškų, parkų ir kitų lankytinų vietų. Vaikai visais metų laikais gali stebėti tvenkinius ir juose gyvenančius paukščius, lankytis Vingio parke, prie upės, šaltinio. Taip ugdytiniai pratinami matyti ir puoselėti gamtos grožį.

Lopšelyje-darželyje įkurtas bendruomenės kambarys (pedagogų, tėvų savišvietai, bendravimui), seklyčia, kurioje sukaupti senoviniai rakandai, lopšelio-darželio koridoriuose, laiptinėse eksponuojami vaikų, jų tėvėlių, pedagogų darbai. Įstaigos aplinka atliepia tradicinės kultūros dvasią, yra funkcionali, jauki ir skatinanti įvairių vaiko gabumų skleidimąsi. Tokia aplinka sukuriama tėvų ir pedagogų bendradarbiavimu.

Tamprūs trijų švietimo pakopų ryšiai: lopšelio-darželio „Boružėlė“, „Genio“ progimnazijos (renginiai, bendri projektai) ir Žvėryno gimnazijos (bendradarbiavimas, bendravimas).

Įstaiga atvira pedagoginėms, mokslo naujienoms: joje lankosi ir atlieka praktiką, tyrimus, testus/užduotis aukštųjų mokyklų studentai.

1.3 VAIKAI IR JŲ POREIKIAI

Siekiame, kad vaikas darželyje būti saugus, laisvas, mylimas, gerbiamas, pastebėtas ir pripažintas. Šiam tikslui pasiekti pedagogai stebi vaiko individualius poreikius ir ugdydami stengiasi juos patenkinti.

Lopšelio-darželio „Boružėlė“ ikimokyklinio ugdymo programos turinys orientuotas į vaiko poreikių tenkinimą, gebėjimų ugdymą ir naujų atsiradimą, gerbiant vaiko pasirinkimą, tenkinant pagrindinius prigimtinius (saugumo, aktyvumo, žaidimo, bendravimo, savigarbos, saviraiškos) ir specialiuosius (gabių, sutrikimų turinčių bei socialinės atskirties šeimose augančių) vaikų poreikius. Pirmas žingsnis į gabių vaikų ugdymą – vaiko gabumų atpažinimas ir gebėjimų įvertinimas. Auklėtoja įvertina kokią vystymosi pakopą vaikas yra pasiekęs ir suderina veiklą su nustatytoju vaiko išsivystymo lygiu. Suvokę svarbiausius vaiko poreikius ir galimybes, numatome individualius ugdymo būdus ir metodus. Skatiname vaiko savarankiškumą tose srityse, kur gebėjimai geriau susiformavę ir teikiame didesnę pagalbą silpnesnių gebėjimų ugdymui. Įstaigoje į grupes integruojami vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, jiems sudaromos sąlygos ugdytis pagal jų gebėjimus, galias ir sukuriama tinkama ugdymo(si) aplinka. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams teikiama logopedo ir psichologo pagalba. Individualias vaikų ugdymosi problemas padeda spręsti Vaiko gerovės komisija.

1.4 PEDAGOGŲ IR KITŲ SPECIALISTŲ PASIRENGIMAS

Lopšelyje-darželyje „Boružėlė“ dirba kvalifikuoti pedagogai, siekiantys suteikti kokybiškas ir šiuolaikiškas ugdymo paslaugas, užtikrinti ugdymo prasmingumą bei inovatyvumą. 9 pedagogai turi vyresniojo ikimokyklinio ugdymo auklėtojo kvalifikacinę kategoriją, 5 - ikimokyklinio ugdymo auklėtojo metodininko, o meninio ugdymo pedagogas turi mokytojo metodininko kvalifikacinę kategoriją, kalbos sutrikimų turintiems vaikams pagalbą teikia logopedas metodininkas.

Siekiant profesinės kompetencijos augimo ir ugdymo proceso užtikrinimo, pedagogai nuolat kelia savo kvalifikaciją respublikiniuose ir miesto kvalifikaciniuose kursuose, seminaruose, renginiuose, aktyviai vykdo darbo patirties sklaidą konferencijose, metodiniuose užsiėmimuose, susirinkimuose, būreliuose bei rengia ir vykdo įstaigos veiklos kryptį atspindinčius projektus.

1.5. TĖVŲ (GLOBĖJŲ) IR VIETOS BENDRUOMENĖS POREIKIAI

Įstaigą lankančių vaikų tėvai vertina ugdymo krypčių (tautiškumo ir socialinio-emocinio kryptingumo) prasmingumą ir naudą vaikui bei realią galimybę (geografinė padėtis, pedagogų kvalifikacija ir kt.) jas kokybiškai realizuoti. Pedagogai, bendradarbiaudami su tėvais, sugebėjo įrodyti šių ugdymo krypčių naudą ir svarbą vaikui ikimokyklinio amžiaus laikotarpiu. Ypatingas dėmesys skiriamas vaiko adaptacijai. Šiuo laikotarpiu tėvai kviečiami keletą dienų pabūti su vaiku grupėje kelias dienas, pabendrauti su auklėtoja, aptariant savo šeimos ypatumus bei poreikius, pasidalinant pasiūlymais bei pastebėjimais.

Vienas iš pagrindinių siekių - sąveika tarp pedagogo, vaiko ir šeimos. Sėkmingas tėvų (globėjų) ir ikimokyklinės įstaigos pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas užtikrina ugdymo tąsą ir kokybę. Tėvų (globėjų) dalyvavimas įstaigos gyvenime lemia vaikų pasiekimus, motyvaciją, savivertę ir elgesį. Sąveikaujant su šeima vadovaujamosi principu, kad viskas, kas daroma, daroma vaikų labui.

Bendradarbiaudami su šeima pedagogai siekia šių tikslų:

- susipažinti su šeimos kultūra, tradicijomis ir drauge ieškoti bendrų ugdomojo poveikio vaikui priemonių;
- supažindinti šeimas su vaiko ugdymo ypatumais, sąlygomis lopšelyje-darželyje;
- kiekvieną šeimą individualiai informuoti apie vaiko ugdymo pasiekimus, drauge spręsti iškilusias problemas, ieškoti tinkamiausių ugdymo būdų, metodų;
- šviesti tėvus pedagoginiais ir psichologiniais klausimais;
- išklaudyti šeimų poreikius, stengtis juos įgyvendinti.

Bendradarbiaudami su šeima pedagogai vadovaujasi šiomis nuostatomis:

Pagarbos – gerbti kiekvieną šeimą ir priimti ją tokią, kokia ji yra;

Individualizavimo – šeimos yra skirtingos savo interesais, planais ir pajamomis, tai kas gali sudominti vienas šeimas, kitoms gali būti visai nepriimtina ir nepadaryti jokio poveikio;

Konfidencialumo – informacija apie vaiko ugdymą, jo poreikius, galimybes ir t. t. teikiama tik šeimos nariams;

Pasitikėjimo - abipusis tarpusavio pasitikėjimas sukuria teigiamą vaikų ugdymo atmosferą.

Atsižvelgiant į tėvų (globėjų) poreikius, įstaigoje veikia prailgintos darbo dienos grupės, kurių veiklos trukmė – 12 val. per dieną. Tėvai (globėjai) pripažįstami tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais, drauge su pedagogais sprendžiančiais vaiko ugdymo turinio, rezultatų vertinimo klausimus. Tėvų švietimas, bendravimas ir bendradarbiavimas su ugdytinių šeimomis vyksta įvairiomis formomis:

- Grupės/įstaigos susirinkimai.
- Individualūs pokalbiai su tėvais.

- Apklauso.
- Atvirų durų dienos.
- Probleminiai susitikimai.
- Tradicinės šventės.
- Vakaronės.
- Informacija skelbimai lentoje.
- Vaikų darbų eksponavimas grupės/ darželio aplinkoje, parodose už įstaigos ribų.
- Foto nuotraukos, filmuota medžiaga.
- Įstaigos internetinis tinklapis, elektroninis paštas ir kt.
- Tėvų dalyvavimas grupės ugdymo procese.
- Grupių / darželio / miesto projektai.

Realizuojame vietos bendruomenės poreikį bendradarbiauti su socialiniais partneriais:

- Mokytojų namai (dalyvaujame organizuojamuose renginiuose).
- „Genio“ progimnazija (priešmokyklinio ugdymo pedagogų ir pradinės mokyklos mokytojų pokalbiai, diskusijos, apsilankymai vieni pas kitus, bendri renginiai).
- Metodinio būrelio „Versmė“ ikimokyklinio ugdymo įstaigos, LSkiUC (bendradarbiavimas).
- Žvėryno gimnazija (mokyklos mokiniai atlieka socialines praktikas darželyje).
- Vilniaus teatras „Lėlė“ (išvykos į spektaklius, kitus renginius).

Sukurtas įstaigos internetinis tinklapis (www.boruzeleld.lt) padeda informuoti ir šviesti ugdytinių tėvus, bendruomenę, visuomenę.

1.6 POŽIŪRIS Į VAIKĄ

Atsižvelgiant į Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją, Vaiko gerovės valstybės politikos koncepciją atskleidžiamas požiūris į vaiką ir jo ugdymą:

- tėvų atsakomybės didinimą už vaiką (3.1.);
- būtinų paslaugų šeimai ir vaikui kūrimą (3.4.);
- pavojaus vaikų sveikatai mažinimą (3.5.);
- vaiko gerovės būklės nuolatinę stebėseną (3.3.);
- pedagogų kvalifikacijos tobulinimą (3.8.);
- gerbti vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę (14 str.).

Siekiant garantuoti, svarbiausias vaiko teises buvo priimta Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (ratifikuota 1995 m. liepos 3 d., Lietuvos respublikos įstatymu Nr. 1-983):

14 str. 1 p. (valstybės dalyvės gerbia vaiko teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę);

18 str. 1 p. (...tėvams arba, atitinkamais atvejais, teisėtiems globėjams tenka pagrindinė atsakomybė už vaiko auklėjimą ir vystymąsi. Pagrindinis jų rūpestis turi būti vaiko interesai);

27 str. 2 p. (tėvams arba kitiems vaiką auklėjantiems asmenims tenka didžiausia atsakomybė už gyvenimo sąlygų, būtinų vaikui vystytis sudarymą pagal jų sugebėjimus ir finansines galimybes);

29 str. 1a p. (kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą ir protinius bei fizinius sugebėjimus).

Atsižvelgiant į vaiko gerovės valstybės politikos koncepciją (patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX-1569) atskleidžiamas požiūris į šeimą, vaiką, jo ugdymą:

3.1. tėvų atsakomybės už vaiko teisių įgyvendinimą didinimas;

3.3. vaiko gerovės institucijų sistemos tobulinimas;

3.4. būtinų paslaugų šeimai ir vaikui kūrimas;

3.5. pavojaus vaikų sveikatai mažinimas;

3.9. specialistų, dirbančių vaiko gerovės srityje, kvalifikacijos tobulinimas.

1.7 VAIKO UGDYMO KRYPTYS

Ikimokyklinėje įstaigoje diegiamos ugdymo turinio naujovės vaikų emocinei ir socialinei patirčiai įgyti. Užtikrinamas vaikų spontaniškos, išprovokuotos bei auklėtojos organizuotos, laisvai vaikų pasirenkamos, veiklos santykis. Vaikų ugdymas visuminis, integruotas. Vaikai ugdomi tautinių tradicijų dvasia. Rūpinamasi ugdytinių dvasiniu ryšiu su jį supančia gamta. Ugdoma ir skatinama vaiko saviraiška. Ypatingas dėmesys skiriamas vaiko fizinės ir psichinės sveikatos stiprinimui. Vaikas ugdomas remiantis *humanistine* (vaiko saviraiška, savęs realizavimo galimybės), *progresyvistine* (gebėjimas spręsti problemas, kritiškai vertinti sukaupią informaciją, mokytis mokytis, mąstyti bei ugdymo integravimas), *konstruktyvizmo* (vaiko patirties, idėjos, kritinio mąstymo, eksperimentavimo, atradimų ir pan. skatinimas) ir *asmenybės sklaidą skatinančia* (raidos ypatumai ir dėsniumai, vaikų poreikių ir pomėgių tenkinimas, ugdymo aplinka) kryptimis. Taipogi pedagogas gali taikyti M. Montesori idėjas, kurios skatina vaiko savarankiškumą, F. Frebelio - iškeltas vaikų žaidimas, kaip gyvenimo būdas, O. Dekroli, R. Štainerio - vaikų ugdymas grindžiamas santykiu su gamta, natūralia aplinka. Labai artima Ž. Piažė filosofija – jis teigė, kad vaikas žaistų kuo daugiau ir, kad ugdymas vyktų per žaidimą. Ž. Piažė įrodė, kad vaiko vystymosi raidos etapų negalima nei skubinti, nei lėtinti – vaiko galios turi atsiskleisti natūraliai. Vaikas pasaulį pažįsta per žaidimus. *Žaidimas pagrindinė vaiko veiklos sritis.*

II. UGDYMO PRINCIPAI

Ugdymo programos principai tai pagrindinė idėja, nušviečianti visų ugdymo veiksmų turinį, priemones ir metodus. Vaikų ugdymas mūsų ikimokyklinėje įstaigoje grindžiamas šiais principais:

Visuminio integralaus ugdymo(si)

Siekiami įvairių (kūrybinių, pažintinių, fizinių, emocinių) vaiko galių plėtotės, tikslingai formuojant vaiko vertybines nuostatas, jausmus, mąstymą ir elgseną. Užtikrinama visų ugdymo sričių darna.

Į vaiką orientuoto ir individualizuoto ugdymo

Siekiami sudaryti sąlygas vaiko individualumo sklaidai, atsižvelgiant į jo gebėjimus, brandą, šeimą, poreikius ir interesus. Užtikrinama vaiko teisė veikti, išreikšti savo nuomonę ir daryti įtaką sprendimams.

Tautiškumo

Besiformuojančiai asmenybei padedama suvokti savo tautinį tapatumą, ugdomas doras, kūrybingas savo tautos istorijos, kultūros, lietuviškų vertybių puoselėtojas ir saugotojas.

Socialinio ir emocinio kryptingumo

Orientuojamasi į vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingą socialinę patirtį, gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti; sudaromos sąlygos vaiko jausmų ir emocijų raiškai.

Šeimos ir darželio sąveikos

Ugdymas grindžiamas tėvų ir pedagogų nuomonių, iniciatyvų derinimu, partnerystės plėtojimu, vyksta tėvų pedagoginis švietimas.

3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas. Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokyti pradmenis.

Uždaviniai. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogišką sąveiką grindžiamą tikslingą vaiko ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, siekiama, kad vaikas:

- Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.

- Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgdamas į kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
- Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.
- Mokytųsi pažinti ir veiktų: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.
- Turėtų kuo palankesnes sąlygas labiau pažinti savo gimtinę, kurti savo tautos kultūros vertybes.

4. UGDYMO METODAI, PRIEMONĖS IR APLINKA

Svarbiausias ugdymo **metodas** – *žaidimas*, kuriame vaikas ugdomi netiesiogiai. Ugdymo programos turinys įgyvendinamas remiantis žaidimu. Žaidimas – augančios asmenybės pagrindas, pradžia, be kurios nebūtų įmanomas pasiruošimas mokyklai. Žaidimai skatina vaikų sensorinę, motorinę, socialinę raidą. Ugdo mąstymą, fantaziją, kūrybiškumą, iniciatyvą, savarankiškumą, pasitikėjimą savo jėgomis, savimi. Žaidžiant lavėja vaiko kalba, jis mokosi bendrauti su kitais visuomenės nariais. Taip pat vaikų veikloje integruojami ir *aktyvieji ugdymo būdai*, kurie lanksčiai taikomi atsižvelgiant į vieno vaiko ir vaikų grupės poreikius, ugdymo situacijas t. y. planuojami ir koreguojami čia ir dabar. Pedagogui suteikta pasirinkimo laisvė taikant ugdymo būdus. Pedagogas suteikia galimybę įgyti kritinio mąstymo, patirties, skatindamas samprotauti, reikšti nuomones, idėjas. Skatindamas vaikų aktyvumą veikloje, pedagogas naudoja įvairius **aktyvaus** ugdymo būdus:

- Ryto ratas - pradedamas linksmu pasisveikinimu, mįsle, dainele, eilėraščiu. Vaikai dalinasi mintimis, savaitgalio įspūdžiais, aptaria ką turi nuveikti per dieną;
- Taisyklės - susitarimai - kuriamos kartu su vaikais, būtinas nuoseklumas, gerai apgalvotos - kas leidžiama, kas draudžiama. Taisyklės gali būti papildomos, keičiamos, informuojami tėvai;
- Autoriaus kėdė - vaikai skatinami dalintis mintimis, išklaudyti, ugdomas vaikų aktyvumas, lavinama kalba, pratinami būti dėmesingu grupės draugams;
- Žaisliuko kelionė. Žaisliukas keliauja į namus savaitgaliui ar ilgesniam laikui, su juo bendrauja ir kiti šeimos nariai. Kelionės įspūdžiai užrašomi, nupiešiami žaisliuko užrašuose. Sugrįžus į grupę, perskaitome užrašus, vaikas, turėjęs žaisliuką, dalinasi įspūdžiais;
- Vaikų veiklos projektai - suteikia galimybes vaikui laisvai reikšti savo mintis, aktyviai dalyvauti renkantis temą, priimti sprendimus, susirasti bendraminčių ir įgyti pasitikėjimo savo jėgomis;

- Interviu - šnekamosios kalbos ugdymui, kūrybinio mąstymo lavinimui. Vaikai lyg televizijos laidų vedantieji, kalbantys į ekraną žiūrovams. Gali būti savo knygelės pristatymas, supažindinimas su savo dailės darbeliais;

- Pokalbis ir diskusijos su vienu arba keletu vaikų – jie skatinami kalbėti, išsipasakoti, dalintis patirtimi, atsakyti į klausimus, išsakyti savo nuomonę, kritiškai mąstyti ir vertinti;

- Projektai - kuriami projektai, skatinantys įgimtą vaikų smalsumą bei norą tyrinėti, pažinti pasaulį;

- Relaksacija - taikomi įvairūs atsipalaidavimo būdai kasdieninėje vaiko veikloje, padedantys jam pailsėti, nusiraminti ir kaitalioti ramią veiklą su aktyvia;

- Refleksija - po veiklos, išvykos, renginio ir t. t. skatinama reflektuoti, dalinantis savo pastebėjimais, potyriais;

- „Minčių lietus“ - jo tikslas - išsiaiškinti ir nustatyti vaikų žinias prieš pateikiant naują sąvoką. Vaikai mokosi diskutuoti, reikšti mintis, o savo teiginius pagrįsti argumentais;

- Grupinis darbas - vaikai veikia mažomis grupelėmis, vaikai patys renkasi žaidimo, veiklos būdą. Auklėtoja stebi iš šalies, kai ko paklausia. Auklėtojos pareiga - suteikti galimybę tyrinėti, kurti, tobulėti, įveikti visus sunkumus;

- Tyrinėjimas, stebėjimas, eksperimentavimas - ugdo vaikų pastabumą, leidžiantį jam orientuotis, suvokti gamtos spalvų įvairumą. Skatinamas vaikų natūralus smalsumas, stebint gyvąją ir negyvąją gamtą, ugdoma meilė jį supančiam pasauliui. Taikomi įvairūs būdai, skatinantys vaiką veiklai: pačiam eksperimentuoti, daryti atradimus, išmokti naujų sąvokų, atrasti įvairių pasaulio pažinimo ir veikimo jame būdų;

- Neverbalinė komunikacija - vaikai dalijasi informacija pasitelkiant kūno judesius ir kitas nežodines bendravimo priemones;

- Žinau, noriu sužinoti, išmokau (ŽNI) - modelis, padedantis apspręsti teminės veiklos turinį: ką žino iš tam tikros temos, ką dar norėtų sužinoti ir ką išmoko arba sužinojo po tam tikros veiklos.

Ugdymo priemonės keičiamos ir papildomos pagal vaiko poreikius, interesus ir veiklos temą. Skatinamas aktyvus aplinkos tyrinėjimas.

Priemonės yra vaizdinės, meniniam ugdymui, pažintinei veiklai, judesiui ir šokiui, interaktyvios, konstravimui, sportinei veiklai, literatūra, žaislai ir žaidimai, muzikavimui, informacinės, kūrybai, kalbos ugdymui.

Vaikų ugdymui naudojamos ne tik grupės, bet ir bendros darželio patalpos maksimaliai naudojamos ugdytiniams lavinti, vaikų, tėvų, senelių parodoms rengti, estetiniam visų bendruomenės narių švietimui. Nuolatinis aplinkos keitimas, atnaujinimas svarbus vaikų pažinimo poreikio tenkinimui. Grupių aplinkoje vaikai randa viską, ko reikia jų žaidimams, tyrinėjimams ir

eksperimentavimui. Ugdymo priemonės parenkamos taip, kad atitiktų vaikų amžių, individualius gebėjimus, skatintų kaupti patirtį kiekvienoje ugdymo srityse. Siekiama, kad priemonės būtų funkcionalios ir padėtų:

- skatinti vaikų savarankiškumą ir aktyvumą;
- tenkinti svarbiausius poreikius (pažinimo, judėjimo, emocinius);
- tenkinti norą bendrauti, bendradarbiauti tarpusavyje;
- pažinti jį supančią aplinką, atrasti, tyrinėti, eksperimentuoti;
- ugdytis meninei saviraiškai, kūrybiškumui;
- sudaryti sąlygas vaikų kultūros plėtotei.

Naujos priemonės pristatomos originaliai, įdomiai, parodomi veikimo su jomis būdai. Priemonės atrenkamos atsižvelgiant į grupę lankančių vaikų ypatumus, poreikius, idėjas. Ugdymo priemonės turėtų būti:

- veiksmingos,
- įvairios,
- funkcionalios,
- estetiškos,
- efektyvios,
- motyvuojančios

Aplinka keičiama pagal vaikų sumanymus ir norus. Sudaromos sąlygos vaikui veikti netrukdomam, pačiam pasirinkti priemones, veiklą, žaidimų draugus.

Kurdamas edukacinę aplinką, pedagogas siekia, kad aplinka būtų:

- mobili ir patogi laisvam vaikų žaidimui,
- saugi, jauki, estetiška,
- įvairiapusiškai turtinga,
- palanki kūrybiškumui,
- skatinanti veikti.

5. UGDYMO PROGRAMOS TURINYS

Ikimokyklinio ugdymo programos turinys modeliuojamas atsižvelgiant į Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą.

Siekiant ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų struktūrinės dermės, pasiekimų apraše pateikta 18 ugdymosi sričių, kurios programoje suskirstytos į penkias ugdymo kryptis:

- **pažinimo galių plėtotė.** Ikimokyklinio amžiaus vaikui būdingas smalsumas, noras išbandyti, paliesti. Vaikas nuo paprastų klausimų „kas čia?“ pereina prie „kodėl?“, „kaip?“. Vaiko pažinimas prasideda nuo savęs, artimų žmonių, jį supančios daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimo. Skatinant vaiką tyrinėti aplinką, sudaromos sąlygos vaiko loginio mąstymo, atminties, vaizduotės, sveikos gyvensenos įgūdžių lavinimui. Pažinimo galių plėtotė apima aplinkos pažinimo, skaičiavimo ir matavimo sričių gebėjimų ugdymą;

- **kalbos ir komunikavimo galių plėtotė.** Pati svarbiausia kalbos funkcija yra komunikacinė, t. y. vaiko domėjimasis savimi, kitais žmonėmis, aplinka, gamta, daiktais, skatina vaiko kalbinę raišką. Kalbos dėka bendraudami vaikai gali tiksliai informuoti vieni kitus apie savo jausmus, norus, ketinimus, kilusius sumanymus, mintis, t.y. emocinę sveikatą. Svarbiausios vaiko kalbos ir komunikavimo ugdymo kryptys: girdimųjų suvokimų lavinimas, žodyno plėtojimas, gramatiškai taisyklingos kalbos ugdymas, rišlios kalbos ugdymas, regimojo suvokimo ugdymas, rankos paruošimas rašymui. Kai vaikas atranda ryšį tarp rašytinės ir sakytinės kalbos, tvirtėja klausymosi ir dėmesio išlaikymo įgūdžiai. Kalbos ir komunikavimo galių plėtotė apima rašytinės kalbos ir sakytinės kalbos gebėjimų ugdymą;

- **meninių galių plėtotė.** Menine veikla siekiama lavinti vaiko saviraišką, vaizduotę, ugdyti jo estetinį skonį. Vaiko kūryba primena žaidimą spalvomis, muzika ar judesiu. Todėl ikimokykliniame, kaip ir priešmokykliniame amžiuje, išskiriamos trys meninės veiklos rūšys: muzika, dailė, vaidyba. Vaikams sudaromos galimybės išgyventi laisvos idėjų ir jausmų saviraiškos džiaugsmą, pažinti, tyrinėti ir pajusti įvairius meninės raiškos būdus, džiaugtis gamtos bei žmogaus kūriniais. Ši kryptis apima meninės raiškos ir estetinio suvokimo gebėjimų ugdymą;

- **fizinių galių plėtotė.** Judėjimo stoka – viena iš šiuolaikinės visuomenės problemų, todėl svarbu vaikui nuo pat mažens puoselėti norą būti aktyviam, sveikai gyventi. Vaikas skatinamas įvaldyti visus judėjimo būdus, puoselėjamos individualios fizinės savybės: judrumas, vikrumas, ištvermė, judesių koordinacija. Ši kryptis apima fizinio aktyvumo ir kasdienio gyvenimo įgūdžių vaikų pasiekimų sritis;

- **socialinių ir emocinių galių plėtotė.** Ši kryptis apima savivokos ir savigarbos, emocijų suvokimo ir raiškos, savireguliacijos ir savikontrolės, santykių su suaugusiais, santykių su

bendraamžiais sritis. Ikimokyklinukai įgyja žinių, įgūdžių, ir nuostatų šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas, atsakingumas kitų atžvilgiu. Vaiko gera emocinė sveikata bendruomenėje (grupėje ar kt. aplinkoje) lemia jo savivoką ir savigarbą, emocijas ir jų raišką, savireguliaciją ir santykius su aplinkiniais žmonėmis.

Į visas ugdymo kryptis integruojami apraše pateiktų sričių – mokėjimo mokytis, iniciatyvumo ir atkaklumo, tyrinėjimo, problemų sprendimo, kūrybiškumo – gebėjimų ugdymas.

Ugdymo turinys – orientyras, nevaržantis mokytojo, leidžiantis jam kūrybingai organizuoti savo veiklą, ją įvertinti ir koreguoti, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko amžių, jo patirtį, vaiko bei grupės individualumą.

UGDYMO TURINYS SVEIKAS VAIKAS

Priemonės. Laiptai, kaladėlės, kamuoliukai, kopėtėlės, virves, parašiuotas, lankai, žiedai, kėgliai, bokšteliai, lazdos, gimnastikos suoliukai. Valgymo įrankiai/indai, šukos, muilas, rankšluostis lėlės, plakatai, knygeles, šluotos/semtuvus, skudurėliai dulkėms valyti, kempines indams plauti.

Metodai, būdai. Praktiniai (stebėjimas, tyrinėjimas, eksperimentas ir kt.) metodai. Projektiniai (sveikatingumo savaitė, salotų gamyba, mano šeimos „sveikuolių“ receptas, meniu sudarymas ir kt.) metodai. Vaizdiniai (IKT-pažintinė medžiaga, animaciniai filmukai, dainelės apie sveikatą, higieną, saugumą ir kt.) metodai. Kūrybiniai-siužetiniai, improvizaciniai žaidimai. Sporto šventės, pramogos, išvykos, olimpiados (su bendraamžiais, mokiniais, tėvais), varžytuvės. Stebėjimai. Kūrybiškumas, meninė kūrybinė veikla. Mankštos. Žodiniai (pokalbiai, diskusijos, aptarimai ir kt.) metodai.

1. PASIEKIMŲ SRITIS: KASDIENINIAI GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Vertybinė nuostata. Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.	Pats laikys šaukštelį, bandys juo valgyti. Savarankiškai naudosis šaukštu, gers iš vaikams pritaikyto puoduko. Norėdamas tuštintis ar šlapintis rodys į duris / puoduką. Pradės valytis nosį. Norėdamas pats eis į tualetą Nešios, sodins, guldys, padės į vietą žaislus. Pats plaus rankas, veidą. Pats bandys nusirengti ir apsirengti.
2-asis žingsnis	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas jam „padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprastas padeda žaislą į nurodytą vietą.	
3-asis žingsnis	Savarankiškai valgo ir geria. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.	
4-asis žingsnis	Po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas	

	<p>prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.</p>	<p>tualetu ir susitvarkys po jo, susišukuos, taisyklingai sėdės ir kt.). Saikingai naudos higienos priemones. Pats apsirengs, nusirengs (užsisėgs sagas, atriš, užriš raištelius ir kt.). Gebės laikytis elementarių elgesio taisyklių valgant, užsiėmimų, žaidimų metu. Gebės saugiai elgtis žaidžiant grupėje, lauke, (atsargiai lips laiptais, uždarys duris, laikysis grupės taisyklių). suvokia apie sveikatą ir jos tausojimą, pratinasi pajusti kada jis jaučiasi blogai;</p>
5-asis žingsnis	<p>Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą, padedamas suaugusiojo. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.</p>	<p>Suvoks savo gyvybės ir sveikatos vertę, mokės, prireikus kreiptis pagalbos, paskambinti telefonais. Mokės saugiai naudotis aštriais daiktais, visada juos padės į vietą, naudos daiktus pagal paskirtį. Gamins, ragaus įvairius patiekalus. Kūrybiškai sudarinės sveikos mitybos meniu, receptus. Žymės orų prognozes. Stebėdamas orų permainas, tinkamai rengsis. Žais kūrybinius žaidimus, surengs inscenuotą madų pasirodymą (pats rengsis-nusirengs). Eksperimentuos su vėsiu, šiltu vandeniu. Žiūrės, aptars, diskutuos, dalinsis savo patirtimi, išreikš savo nuomonę žiūrėdamas edukacinę medžiagą apie asmens higieną, draugystę, saugų eismą ir kaip saugotis nuo pavojų. Dalyvaus rengiamuose sveikatos mitybos valandėlėse, kūrybinėse rudens gėrybių parodose. Stebės, prižiūrės augančius vaistinius augalus. Ruoš, ragaus, kurs, užrašys į</p>
6-asis žingsnis	<p>Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojami veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.</p>	
7-asis žingsnis	<p>Pažengusiems Tvarkingai valgo, jaučia, kada alkanas, kada pasisotino, geria pakankamai vandens. Stengiasi valgyti įvairų maistą. Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, kuriuos reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. Dažniausiai savarankiškai ar priminus plaunasi rankas, prausiasi, šukuojasi. Savarankiškai tvarkingai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna. Suaugusiųjų padedamas arba savarankiškai</p>	

	<p>pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, prie vandens telkinių, ant ledo, gaisro metu, su elektros prietaisais, vaistais. Kad būtų sveikas, stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.</p>	<p>knygelę vaistinių augalų receptus.</p>
--	---	---

2. PASIEKIMŲ SRITIS: FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinė nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	<p>Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuojama laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais - nykščiu ir smiliumi - suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.</p>	<p>Ropos per daiktus, vaikščios prisilaikydamas, perims daiktus iš vienos rankos į kitą. Eidamas keis judėjimo kryptį. Eis savo pėdsakais smėlyje, sniege. Judesiais imituos gyvūnus, atliks siužetinius pratimus. Laipios kopėtelėmis, sieks tikslo. Atsuks ir užsuks įvairaus dydžio dangtelius, vers karolius. Žais judriuosius žaidimus (improvizacinius, mėgdžios suaugusiųjų, atliks judesius visu kūnu).</p>
2-asis žingsnis	<p>Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėščia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gauda kamuolį.</p>	
3-asis žingsnis	<p>Pastovi ant vienos kojos (3-4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25-30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų.</p>	

	<p>Atsispirdamas abiem kojomis pašoka, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, gaudo, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p>	
4-asis žingsnis	<p>Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis.</p> <p>Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo.</p> <p>Mina ir vairuoja triratuką.</p> <p>Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja).</p> <p>Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.</p>	<p>Aktyviai veiks grupėje, salėje ir lauke. Fizinio ugdymo, rytinės mankštos, laisvos veiklos metu išbandys judėjimą vietoje, keičiant padėtis, judėjimą skirtingu tempu, skirtingomis kryptimis.</p> <p>Rungtyse, estafetėse išbandys savo jėgas, vikrumą, drąsą, išmoks laimėti ir pralaimėti. Žais tradicinius, sportinius žaidimus, žaidimus su taisyklėmis, atliks fizinius pratimus.</p> <p>Išbandys įvairius vaikščiojimo, ropojimo, šliaužimo, lindimo, šokinėjimo, kamuolio mėtymo, gaudymo būdus ir t. t.</p> <p>Lavins rankų, kojų, kūno judesių tikslumą, taisyklingo kvėpavimo įgūdžius, koordinaciją, jėgą, ugdys taiklumą, kūno saviraiškos gebėjimą ir kt.</p> <p>Zaisdamas, eidamas išlaikys pusiausvyrą, derins rankų judesius.</p> <p>Derins jutimus ir motoriką ryšiuose akis – ranka – daiktas. Atliks statinius ir dinامينius pėdų ir blauzdų stiprinimo pratimus, įveikiant savo kūno svorį-žaidžiant.</p> <p>Įvairiai judėdamas tyrinės supančią erdvę, sportines priemones.</p> <p>Gebės išreikšti save judesiu, kūno poza.</p> <p>Improvizuos, kurs judesius, gebės laisvai, koordinuotai</p>
5-asis žingsnis	<p>Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais.</p> <p>Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų.</p> <p>Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto.</p> <p>Laipioja lauko įrenginiais.</p> <p>Spiria, meta kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių.</p> <p>Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai.</p> <p>Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas).</p> <p>Įsisupa ir supasi sūpynėmis.</p>	

<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Eina ratu, poroje prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus.</p> <p>Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn/nuokalnėn.</p> <p>Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į toli, į aukštį. Važiuoja dviračiu.</p> <p>Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau.</p> <p>Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas.</p> <p>Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.</p>	<p>judėti.</p> <p>Pratinsis eiti įveikdamas kliūtis: perlipti per lazda, suoliuku, lipti į kalniuką ir pan.</p> <p>Laisvai judės įvairioje aplinkoje. Laipios kopėtelėmis.</p> <p>Lavins smulkiosios motorikos įgūdžius: kirps žirkėmis, minkys molį, plastiliną, druskos tešlą ir pan.</p> <p>Lavins žaisdamas savo kvėpavimo įgūdžius: pūs plunksnes, pūkus ir pan.</p> <p>Perteiks savo fizinės sveikatos stiprinimo patirtį kūrybiniuose darbeliuose.</p>
<p>7-asis žingsnis</p>	<p>Pažengusiems</p> <p>Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos.</p> <p>Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, būryje.</p> <p>Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir varosi, spiria kamuolį, bėga ir mojuoja rankomis, kaspinais). *Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir (ar) kojų judesius (šoka per virvutę, žaidžia „Klases“).</p> <p>Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, kerpa gana tiksliai, sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis.</p> <p>Tiksliai kopijuoja formas, raides.</p> <p>Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį.</p>	

ORUS VAIKAS

Priemonės. Knygeles, žurnalai, laikraščiai ir kiti spaudiniai. Jausmu /nuotaiku korteles, loto ir kiti žaidimai, paveikslėliai, kalbiniai ir kiti stalo žaidimai. Įvairios rašymo ir piešimo priemonės, plakatai, antrinės žaliavos, gamtinė medžiaga, video/audio įrašai, molis, plastilinas, druskos tešla, tekstilinės priemonės, teatro lėlės bei kostiumai.

Metodai, būdai. Pokalbiai, diskusijos, interviu. Vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas. Kūrybiniai-vaidmenų, improvizaciniai žaidimai, situacijų modeliavimas. Pasakų, istorijų kūrimas, vaidinimai. Meninė - kūrybinė veikla. Kūrybinis metodas (pasakų, istorijų kūrimas, probleminių situacijų sprendimas). Projektai, akcijos („Savaitė be patyčių“), renginiai. „Minčių lietus“. Emocijų kalendorius, emocijų skrynelė, nuotaičių knygelių kūrimas. Meniniai projektai. Taisyklių, susitarimų kūrimas. Individualūs, grupiniai pokalbiai, aptarimai. Muzikos klausymasis. Ramybės kampelio, oazės kūrimas. Grupės, šeimų projektai, šventės, renginiai. Pažintinės išvykos, ekskursijos (tėvų darbovietės, gaisrinė, stomatologinis kabinetas, parduotuvė ir kt.). Individualūs pokalbiai, pokalbiai grupelėmis, visos grupės veikla

Bandymai, eksperimentai, tyrinėjimai, stebėjimai. Situacinis-spontaniškas metodas (atsižvelgiant į vaikų siūlymus ir idėjas). IKT taikymas-vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas. Literatūros skaitymas, aptarimas

3. PASIEKIMŲ SRITIS: EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.	
2-asis žingsnis	Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	Veido išraiška ir kūno judesiais parodys savo jaučiamas emocijas. Atkartos kitų patiriamas emocijas. Ieškos paveikslėliuose ir ji supančioje aplinkoje pažįstamų emocijų vaizdinių. Veido išraiška parodys aš piktas/ linksmas. Veido ir kūno judesiais reikš emocijas ir skirtingai reaguos.
3-asis žingsnis	Pradedą atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedą vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausia reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdes).	
4-asis žingsnis	Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmis, poza. Pavadina pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).	Žodžiu išreikš išgyvenimus, apibūdins problemas. Supras savo ir kito išgyvenimus. Natūraliai, laisvai, gyvai, nesivaržydamas kalba išreikš patirtus įspūdžius. Diskutuos, ieškos atsakymų, kodėl žmogui būna linksma, liūdna.
5-asis žingsnis	Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	Aptars vaizdajuostes iš pantomimos teatro. Žymės nuotaikų kalendorių. Komentuos jausmų paveikslėlius, kurs jausmų

6-asis žingsnis	Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	knygeles. Tyrinės, imituos kitų žmonių nuotaiką. Aptars skaitomų kūrinėlių, spektaklių, filmukų herojų išgyvenimus, jausmus. Pieš, tapys, tyrinės emocinę būseną, išreikš spalva, forma, linija, dėme. Atras ir pajus savo galimybes piešiant pirštukais, delnais, pėdomis ir kt.
7-asis žingsnis	Pažengusiems Domisi savo ir kitų emocijomis, jausmais bei jų raiška. Atpažįsta ir įvardija ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis. Atpažįsta kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsilipti, keisti savo elgesį.	

4. PASIEKIMŲ SRITIS: SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertvbinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiau drinęs geba nusiraminti.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.	
2-asis žingsnis	Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	Sutelks žvilgsnį į žaislus bei aplinką. Nusiramins glaudžiamas ar paimtas ant rankų. Reaguos į suaugusiojo balso tembrą.
3-asis žingsnis	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	Eis prie suaugusiojo, prašys paguodos. Apkabins žaislą. Pavargęs pats migdysis, niūniuos. Reaguos į suaugusiojo veido išraišką balso tembrą. Pats pasirinks žaislus, draugą žaidimui. Ramiai sutiks eiti miegoti. Sakys „Aš pats“, kai suaugęs norės jam padėti.

<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.</p>	<p>Igis elementarių žinių apie saugų elgesį, savo teises ir pareigas. Suvoks savo ir kito jausmus, emocijas būsenas. Supras kito reakciją į jo reiškiamus jausmus. Suvaldys savo jausmus, kad neišprovokuotų nepageidaujamų reakcijų. Laikysis kalbinio bendravimo etikos.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>	<p>Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.</p>	<p>Klausysis ir girdės kalbantįjį, mandagiai atsakys į klausimus, paaiškina, pats klaus, kalbina, pasako, komentuos savo, vaikų grupės, šeimos gyvenimą, elgesį ir kt. Diskutuos, mokės išklausti, reikšti savo nuomonę. Mandagiai bendraus, gerbs vienas kitą. Palaikys ir puoselės pasitikėjimo, supratimo, pagarbos, paramos, keitimosi patirtimi ryšį tarp vaikų ir suaugusiųjų.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Taiko įvairesnius nusiramimo, atsipalaidavimo būdus. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.</p>	<p>Atsižvelgdamas į situaciją, stengsis tinkamai elgtis. Tarsis dėl taisyklių, jų laikymosi. Drauge su kitais kurs meninius projektus, bendrus darbelius. Žais vaidmenų žaidimus, inscenizuos.</p>
<p>7-asis žingsnis</p>	<p>Pažengusiems Susijaudinęs, išsigandęs, sutrikęs bando nusiraminti ir ieškoti pagalbos. Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinas emocijų ir jausmų reiškinio būdus. Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas asmuo įvairiose situacijose. Supranta, kad skirtingose vietose yra kitokia tvarka, kitos taisyklės, linkęs jas suprasti ir jų laikytis.</p>	<p>Modeliuos konfliktines, nesaugias, rizikingas situacijas, ieškos tinkamų išeičių. Tvarkysis žaislus, daiktus. Pagal budėjimo grafiką talkins grupėje.</p>

5. PASIEKIMŲ SRITIS: SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	<p>Reaguoja į pasakytą savo vardą.</p> <p>Pradeda jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą.</p> <p>Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.</p> <p>Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštuoja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.</p>	
2-asis žingsnis	<p>Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis.</p> <p>Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti.</p> <p>Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.</p> <p>Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti.</p>	<p>Išgirdęs savo vardą, suklus, pasuks galvą, atsisuks.</p> <p>Žais su savo rankom, suners jas, plos katučių.</p> <p>Lies, glostys, apkabins kitus.</p> <p>Nusišypsos artimam žmogui, ties rankytes.</p> <p>Apžiūrinės save veidrodyje, neseniai darytose nuotraukose.</p> <p>Pastebės ir tyrinės drabužius ant savo kūno.</p> <p>Priėjęs parodys suaugusiajam, ko išmoko.</p> <p>Pieš save.</p> <p>Parodys ir įvardins kūno dalis.</p>
3-asis žingsnis	<p>Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“.</p> <p>Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi.</p> <p>Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis.</p> <p>Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.</p>	
4-asis žingsnis	<p>Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį.</p> <p>Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo.</p> <p>Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.).</p> <p>Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.</p>	<p>Jausis esąs šeimos, grupės narys. Jaus atsakomybę už save ir grupę.</p> <p>Palygins save, koks yra dabar ir buvo anksčiau: pasakys arba pavaizduos keletą savo pasiekimų, susijusių su augimu.</p> <p>Ugdysis savigarbą, tikėjimą savimi ir savo sėkme.</p> <p>Pažins save, savo kūną.</p> <p>Stebės ir domėsisi savimi, savo šeima ir kitais žmonėmis: jų panašumais ir skirtumais, išvaizda, jausmais, mintimis,</p>
5-asis žingsnis	<p>Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė) Jaučiasi esąs šeimos, vaikų</p>	

	<p>grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.</p>	<p>darbais, kūryba, gyvenimo būdu, profesijomis, paslaugų tarnybomis, tradicijomis, savo šalimi, gimtuoju miestu, gyvenimo vieta.</p> <p>Suvoks ryšį tarp šeimos, darželio, gimtojo miesto, santykius su draugais, giminėmis ir kt.</p> <p>Pasakos apie save, savo pomėgius, būdo bruožus, gabumus.</p> <p>Matuos savo ūgį, sversis, darys pėdų, delnų atspaudus.</p> <p>Sužinos, kad žmonės būna įvairių tautybių, kalba kita kalba, laikosi kitų tradicijų. Kalbės apie vardus, jų kilmę, reikšmę.</p> <p>Tyrinės save veidrodyje, aptars nuotaiką, išraišką.</p> <p>Bandys suprasti savo kūno ypatumus, išbandys galimybes. Apžiūrės rentgeno nuotraukas. Žais su šešėliais, tyrinės savo kūną.</p> <p>Apibrėš savo siluetą.</p> <p>Pieš savo, savo šeimos narių portretus.</p> <p>Samprotaus apie praeitį, dabartį, ateitį.</p>
6-asis žingsnis	<p>Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę.</p> <p>Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.).</p> <p>Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.</p> <p>Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę.</p> <p>Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).</p>	
7-asis žingsnis	<p>Pažengusiems</p> <p>Pasitiki savimi ir savo gebėjimais.</p> <p>Supranta savo augimą, pasako, kaip atrodo, kuo domisi, ką veikia.</p> <p>Jaučiasi esąs savo šeimos, grupės narys, priskiria save giminei, gimtinei, Ima suprasti, ką jis pats gali padaryti, pakeisti, o kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso.</p> <p>Mokosi saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo, yra tolerantiškas kitokiam (kalbančiam kita kalba, kitokios išvaizdos vaikui ir kt.).</p>	

6. PASIEKIMŲ SRITIS: SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.

Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	<p>Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą.</p> <p>Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.</p>	
	<p>Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu</p>	<p>Atsiskirdamas nuo tėvų, paimtas ant rankų nusiramins, susidomės</p>

2-asis žingsnis	su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.	jam rodomais žaislais. Kalbinamas šypsosis, ties rankas. Ženklaais rodys norą būti ir veikti kartu. Nusiramins glaudžiamas / glausdamasis, turėdamas įdomių žaislų, įsitraukdamas į veiklą. Bijos eiti kitą patalpą, bet vedamas už rankos eis. Išprašys iš suaugusiojo, ko nori (panešioti, paskaityti ir kt.). Dažniau kartos „Aš pats“. Pradės žaisti drauge, žaidime pasiskirstys vaidmenimis.
3-asis žingsnis	Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Ramiiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	Domėsis ir gerbs kitus. Bendraus su mažais pažįstamais žmonėmis. Domėsis suaugusiųjų gyvenimu, pasitikės artimaisiais ir gerai pažįstamais suaugusiais: seks jų pavyzdžiu, iš jų mokysis. Jaus pagarbą vyresniam, kitos tautybės, tikėjimo žmogui. Suvokia ryšį tarp šeimos, darželio, santykius su draugais, suaugusiais, pedagogais, giminėmis ir kt. Pasakos apie savo šeimą. Žais siužetinius žaidimus, vaizduos suaugusį. Išsakys savo norus, sumanymus idėjas. Aiškinsis, kuo naudingos elgesio taisyklės, kaip tinkamai bendrauti su artimais, mažai pažįstamais ir svetimais žmonėmis.
4-asis žingsnis	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamai žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	
5-asis žingsnis	Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.	
	Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir	

6-asis žingsnis	<p>elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška.</p> <p>Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo.</p> <p>Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimėi.</p>	<p>Kartu su suaugusiuoju dalyvaus įvairioje veikloje, bendraus, diskutuos.</p> <p>Kartu su suaugusiuoju keliaus į išvykas, ekskursijas.</p>
7-asis žingsnis	<p>Pažengusiems</p> <p>Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiais.</p> <p>Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi.</p> <p>Patys pasiūlo suaugusiesiems įdomią bendrą veiklą, išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos.</p> <p>Domisi suaugusiojo jausmais ir savijauta, užjaučia, pagaili, siūlo savo pagalbą.</p> <p>Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.</p>	

7. PASIEKIMŲ SRITIS: SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veikslių pasekmes sau ir kitiems

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	Patinka stebėti kitus kūdikius, mėgdžioti juos	Nusišypsos ar pravirks, žiūrėdamas į kitą.
2-asis žingsnis	Mėgsta žaisti greta kitų. Gali duoti žaislą kitam, gali atimti ar suduoti.	Norės to, ką turi kitas. Žiūrės kitam vaikui į akis, nusišypsos. Skatinamas žais greta.
3-asis žingsnis	Žaidžia greta, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais. Audringai reiškia teises į savo daiktus. Atsiranda simpatija kitam vaikui.	Mėgdžios kito vaiko veiksmus; ties žaislą kitam, bet ne visada atiduos. Įsitrauks į bendro žaidimo epizodus. Dažniau žais šalia grupės draugų.

<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.</p>	
<p>5-asis žingsnis</p>	<p>Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui sužaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.</p>	<p>Kurs grupės taisykles. Stengsis netrukdyti vienas kitam, dalinsis žaislais, tarsis, siūlys, išklauskys, derins ketinimus, veiksmus, pastebės ir priims, pats rodys dėmesį kitiems, pastebės ir įvertins mandagumo, atidaus bendravimo privalumus, pats stengsis taip elgtis. Užjaus, supras silpnesnį. Padės grupės draugui, stengsis suprasti jį. Pratinsis realiai gyventi mažoje bendruomenėje, įgydamas vis daugiau žinių ir patyrimo apie šeimą, draugus ir draugystę, kaimynus, kaimynystę. Žinos svarbią asmeninę informaciją ir gebės pasakyti kitiems. Pasakys vardą, pavardę, kiek metų, žino savo lytį. Pasakys, ko nori, kuo domisi, ką mėgsta.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. Taikiai diskutuoja, tariaisi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.</p>	<p>Pratinsis paprašyti, susitarti, palaukti savo eilės. Laikysis taisyklių, susitarimų. Ieškos išeičių konfliktinėse situacijose. Aptars tinkamus poelgius bei santykius su kitais. Aiškinsis, kas yra gerai, o kas blogai. Kalbės apie draugų pomėgius, būdo bruožus, apibūdins santykius su jais. Kartu su bendraamžiais žais, kurs, rengs bendrus projektus.</p>

7-asis žingsnis	<p>Pažengusiems Nusiteikęs susipažinti, susidraugauti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi elgtis pagal savą gero elgesio supratimą. Draugauja bent su vienu vaiku, palankiai, mandagiai, tolerantiškai bendrauja ir bendradarbiauja su visais, supranta kitų norus, derina veiksmus. Supranta savo žodžių ir veiksnių pasekmes sau ir kitiems. Patebi ir priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, gerbia kitus vaikus, išklauso jų nuomonę, iš jų mokosi.</p>	
-----------------	--	--

BENDRAUJANTIS VAIKAS

Priemonės. Knygeles, žurnalai, laikraščiai ir kiti spaudiniai. Raidžiu korteles, loto ir kiti žaidimai, paveikslėliai, kalbiniai ir kiti stalo žaidimai. Įvairios rašymo ir piešimo priemonės, plakatai, antrinės žaliavos, gamtinė medžiaga, video/audio įrašai, molis, modelinas, plastilinas, tekstilinės priemonės, teatro lėlės.

Metodai, būdai. Pokalbiai, dialogai, derybos, diskusijos, pasakojimai, aptarimai, klausymasis, „minčių lietus“, pasakų, istorijų kūrimas, pratęsimas. Probleminės situacijos. Projektai, interviu, Šventės, renginiai, pramogos, viktorinos. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais (Lietuvos Nacionaliniu muziejumi, Žvėryno biblioteka, Radvilų rūmais). Pasakojimas, skaitymo imitavimas. Žaidimai (loto, edukaciniai, žaidimai kompiuteryje ir planšetėje). Meninė-kūrybinė veikla. Projektai (knygų kūrimas, šeimos albumai ir pan.). Sienlaikraščio, laikraščio, žurnalo kūrimas.

8. PASIEKIMŲ SRITIS: SAKY TINĖ KALBA

Vertyb inė nuostata. Nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	<p>Klausymas Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksnių pavadinimus, geba veiksmis atsakyti į klausimus.</p> <p>Kalbėjimas Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam</p>	Gestais parodys, kad klausosi ir supranta.

	<p>tariamus garsus ir skiemenis. Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu.</p>	<p>Čiauškės/ vartos paprastus garsus. Kartos girdėtus trumpus kūrinėlius, žodžius. Klausys tėvų, senelių skaitomos įvairių žanrų literatūros (pasakų, padavimų, istorijų, eilėraščių). Reaguos, atsakys į prašymus, klausimus, kvietimus. Komentuos, pasakos tai ką matė, girdėjo. Klausysis lietuvių liaudies pasakų, dainų, žaidimų. Domės knygomis, saugos jas. Apžiūrinės draugų atsineštas nuotraukas, jas aptars. Žiūrės dokumentinius filmus, filmus iš šeimos gyvenimo.</p>
2-asis žingsnis	<p>Klausymas Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstukus: žaidimus, eilėraštukus, pasakas, pasakojimus, su dienvakarė susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.</p> <p>Kalbėjimas Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.</p>	
3-asis žingsnis	<p>Klausymas Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.</p> <p>Kalbėjimas 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedą mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.</p>	

<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Klausymas Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. Pradedą išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.</p> <p>Kalbėjimas Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius, taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.</p>	<p>Stengsis kalbėti taisyklingai, gyvai, įtaigiai. Intuityviai perims etninę lietuvių kalbos reikšmių ir prasmų paveldą, klausysis lietuvių liaudies pasakų, dainų, žaidimų, patarlių, priežodžių, greitakalbių, ir kt. Pajus ryškiausius tarmės ir bendrinės kalbos skirtumus, įvairių tekstų stiliaus skirtingumą.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>	<p>Klausymas Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.</p> <p>Kalbėjimas Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Kalbėdamas žiūri į akis. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveksmiais, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų,</p>	<p>Domėsis knygomis, periodiniais leidiniais, dalyvaus turtinant grupės biblioteką, padedamas suaugusiųjų rūpinsis ja, taisy apiplyšusias knygutes, jas aplenks, saugos. Kurs išgalvotas istorijas, pasakas be galo, juokų pasakas, pasakas apie gyvūnus ir t.t., keis pasakos pabaigą, pradžią, įvykių seką, įves naujus veikėjus ir t.t., kurs skaičiuotes, eilėraščius, garsus. Taisyklingai vartos prielinksnius, žodžių galūnes. Supras gimtosios kalbos savitumą, žinos, kad yra daug kalbų, tarmių. Jaus kalbos grožį, skambumą, ritmą, deklamuojant, pasakojant, dainuojant. Kurs, eksperimentuos su garsais, skiemenimis, žodžiais ir jų deriniais. Gėrėsis ir gerbs taisyklingą, vaizdingą, turtingą kalbą.</p>

	<p>draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.</p>	<p>Vartys knygeles, enciklopedijas, žurnalus, laikraščius, foto albumus. Aptars iliustracijas, paveikslus.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Klausymas Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą, pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.</p> <p>Kalbėjimas Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuriam ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmiais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas.</p>	<p>Apžiūrinės draugų atsineštas nuotraukas, jas aptars. Žiūrės dokumentinius filmus, filmus iš šeimos gyvenimo. Žiūrės ir aptars filmukus. Pasižvalgys internetiniame puslapyje. Klausys tėvų, senelių skaitomos įvairių žanrų literatūros (pasakų, padavimų, istorijų, eilėraščių). Klausys lietuvių kalbos tarmių įrašų. Klausys įrašų kitomis kalbomis. Klausys smulkiosios tautosakos įrašų, paukščių pamėgdžiojimų, gamtos garsų, juos kartos. Klausys aplinkos garsų, stengsis juos atpažinti, atkartoti. Seks girdėtas pasakas, deklamuos, mėgdžios, pasakos pagal paveikslėlius. Žais stalo, didaktinius, judriuosius, siužetinius žaidimus, žaidimus su taisyklėmis. Kurs ir žais kūrybinius žaidimus, inscenizuos. Žais, balso lavinimo, kvėpavimo žaidimus. Žais klausimų-atsakymų, rimavimo reikalaujančius žaidimus. Dalinsis savo patirtimi, išpūdžiais. Kalbės, diskutuos, klausys kalbančiojo. Išreikš savo vaizduotę žodžiais, kurs pasakojimus, pasakas, eilėraščius, skaičiuotes. Rengs parodas, darbų aptarimus.</p>

<p>7-asis žingsnis</p>	<p>Pažengusiems</p> <p>Klausymas Nepertraukdamas klausosi draugų ir suaugusių kalbos, pasakojimų, samprotavimų, komentarų, instrukcijų bendraujant, planuojant veiklą, veikiant. Klausosi ir supranta perkeltines kalbėjimo prasmes: dviprasmybes, absurdus, humorą, fantazijas, palyginimus. Išklauso ir supranta 3-4 dalių verbalinę instrukciją. Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą ir vidurį. Suvokia pokalbio, pasakojimo, skaitomo kūrinio eigą.</p> <p>Kalbėjimas Kalba, pasakoja apie tai, kas patirta įvykių eilės seka. Kalbasi apie tai, ką norėtų patirti, išgirsti, pamatyti, veikti. Kalbasi apie spaudinių iliustracijas, fotoalbumų nuotraukas, skelbimus, simbolius gatvėse, parduotuvėse ir kt., apibūdina, aiškina. Taisyklingai vartoja įvairias konstatuojamųjų ir klausiamųjų sakinių formas. Žaidžia kalba, ritmais, kuria naujus žodžius.</p>	
------------------------	--	--

9. PASIEKIMŲ SRITIS: RAŠY TINĖ KALBA

Vertybinė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
<p>1-asis žingsnis</p>	<p>Skaitymas Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiaisiais.</p> <p>Rašymas Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.</p>	
<p>2-asis žingsnis</p>	<p>Skaitymas Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius.</p> <p>Rašymas Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai</p>	<p>Domėsis knygomis, mėgs jas vartyti, klausytis skaitymo. Išbandys įvairias rašymo priemones, žais su knygelėmis. Garsu, žodžiu, judesiu atsakys į matomas iliustracijas ir parašytą/ atspausdintą tekstą. „Rašys“ keverzodamas. Pieš, braižys, kopijuos įvairius ženklus, raides, žodžius.</p>

	brauko popieriaus lape.	
3-asis žingsnis	<p>Skaitymas Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius.</p> <p>Rašymas Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigloja vertikalias ir horizontalias linijas.</p>	
4-asis žingsnis	<p>Skaitymas Domisi skaitymu, vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje</p> <p>Rašymas Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis. Keiverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.</p>	Iliustruos knygas, kurs savos kūrybos knygutes, laikraštukus, žurnalus, lankstinukus, skelbimus, kvietimus, atvirukus, bukletus, žaidimų atributiką, skelbimus, orų prognozes ir kt. Gebės žiūrėti, vartyti knygeles, jas tautos, aptars paveikslėlius, imituos mėgstamų knygelių skaitymą.
5-asis žingsnis	<p>Skaitymas Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta kai kurių aplinkoje matomų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.</p> <p>Rašymas Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuriam ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniiais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis.</p>	Domėsis knygomis, mėgs jas vartyti, klausytis skaitymo. Vis labiau domėsis skaitomos knygos turiniu. Sužinos, kad kiekvieną žodį galima užrašyti ir perskaityti. Pieš, braižys, kopijuos įvairius ženklus, raides, žodžius. Bandys rašyti raides, žodžius. Domėsis abėcėle ir gebės pažinti kai kurias raides. Lankysis bibliotekoje, knygyne, teatre, muziejuose, parodose, spaustuvėje ir pan.. Braižys planus, grafikus, schemas. Atpasakos siužetą pagal iliustracijas. Tyrinės užrašus, žymės daiktus žodžių kortelėmis. Pieš ornamentus, rašys molyje, smėlyje, lentoje. Rašys savo vardą, pavardę, norus. Vers vardo raidžių karolius. Ieškos aplinkoje žodžių,

<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Skaitymas Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tektais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus.</p> <p>Rašymas Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Supranta rašymo tikslus.</p>	<p>kuriuose yra vardo raidės. Raidėms sugalvos smagius pavadinimus. Kurs pasakas apie raides. Pieš ir dekoruos raides. Kopijuos raides, žodžius. Rašys įvairiais rašikliais, kompiuteriu. Žais didaktinius žaidimus su raidėmis.</p>
<p>7-asis žingsnis</p>	<p>Pažengusiems</p> <p>Skaitymas Gerbia ir tausoja knygas, kitus spaudinius. Atpažįsta ir pavadina keletą įvairių šriftų parašytų. Atpažįsta ir pavadina kelis skiriamuosius ženklus. Imituodamas skaitymą, pagal knygos iliustraciją kuria pasakojimą, panašų į girdėtą skaitant. Teisingai įvardija puslapį, sakinį, žodį, raidę. Bando perskaityti trumpus, jam reikšmingus žodžius.</p> <p>Rašymas Piešiniu, rašinėjimais, raidėmis atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. Rašo nepaisydamas žodžių darybos ir jų dėstymo eilutėje ar puslapyje taisyklių.</p>	

BENDRAUJANTIS VAIKAS

Priemonės. Įvairios rašymo ir piešimo priemonės, knygelės, žurnalai, paveikslėliai, plakatai, įvairūs stalo žaidimai, antrinės žaliavos, gamtinė medžiaga, video/audio įrašai, molis, modelinas, plastilinas, tekstilinės priemonės.

Metodai, būdai. Projektai. Pokalbiai, diskusijos. Bandymai, tyrinėjimai, edukacinės išvykos. IKT panaudojimas (edukaciniai žaidimai, nuotraukų, filmukų žiūrėjimas, aptarimas), tinklalapių, skirtų vaikų ugdymui panaudojimas („Saulytučiai“, „Žalioji tyrinėtoja“ ir kt.). Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais (Lietuvos Nacionaliniu muziejumi, Vilniaus planetariumu, Lietuvos kelių muziejumi, Lietuvos geležinkelio muziejumi ir t. t.). Žaidimai (improvizuoti, teatralizuoti ir kt.),

klausymasis, kartojimas (žodžių ir veiksmy), mėgdžiojimas, dainavimas, konstravimas ir t.t. Praktiniai, žodiniai, vaizdiniai metodai. Stebėjimas, tyrinėjimas, eksperimentai. Kūrybiniai, pažintiniai žaidimai, žaidimai kompiuteryje, planšetėje. Viktorinos.

10. PASIEKIMŲ SRITIS: APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.	
2-asis žingsnis	Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).	Sieks pažinti pasaulį per pojūčius. Mėgdžios tai ką mato/ė patiria/yrė. Džiaugsis dalyvaudamas prižiūrint augalus, gyvūnus.
3-asis žingsnis	Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.	Išbandys įvairius artimiausios aplinkos pasaulio pažinimo būdus visais pojūčiais: lies, įsiklausys, uostys, ragaus, stebės, tyrinės, pavadins.
4-asis žingsnis	Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, paruoštos ir pan.) Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).	Lankysis ir tyrinės Žvėryno mikrorajono visuomeninės paskirties įstaigas, privačių namų kvartalus, tyrinės ir kurs savo žemėlapius, maršrutus. Įsidėmės ir apibūdins žmonių, pastatų, kiemų, gatvių panašumus ir skirtumus. Atkreips dėmesį į kasdieniam gyvenimui svarbius dalykus: grupės taisyklės, kasdienybę ir švenčių ritmą, supančių žmonių gyvenimo būdą, paros ritmą. Susipažins su įvairiomis transporto priemonėmis, kelionių būdais ir galimybėmis. Išbandys įvairius artimiausios aplinkos pasaulio pažinimo būdus visais pojūčiais: lies,
	Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip	

<p>5-asis žingsnis</p>	<p>naudoti maistui. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniiais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis</p>	<p>įsiklausys, uostys, ragaus, stebės, tyrinės, pavadins, apibūdins, klausinės, aiškinsis, skaičiuos, matuos, rinks, gretins, lygins, grupuos, modeliuos ir kt. Išbandys įvairius sumanymus, tyrinės techninius atradimus – magneto, mikroskopo, padidinamojo stiklo galimybes, žais su techniniais žaislais. Aplinkos potyrius vaizduos, kuriant knygutes, pasakojimus, piešiant, aplikuojuant, lipdant, žaidžiant vaidmeninius žaidimus ir kt.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Pradedą jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas.</p>	<p>Įgis, plės ir gilins supratimą apie save, šeimą, draugus, gimines, kaimynus, bendruomenę, artimiausią aplinką, gimtąjį miestą, Tėviškę. Domėsis artimiausia gamtine aplinka, pasauliu, stebės, tyrinės gyvūnus, paukščius, augalus, medžius, negyvąją gamtą, orą, gamtos reiškinius, vandens telkinius, vietoves, dangaus šviesulius ir kūnus, dienos ir nakties kaitą, metų tėkmę ir kt. Susipažins ir supras gamtą, aplinką, pajus laiko tėkmę, gamtos ir žmogaus gyvenimo ritmo bendrumą. Išgyvens pažinimo džiaugsmą. Nusiteiks tyrinėti, bandyti, mėginti. Aiškinsis, matuos, gretins, lygins, grupuos, modeliuos ir kt. Pasakos, pavadins, klausinės apie gamtą, gamtos reiškinius. Visais pojūčiais tyrinės tai kas aplink – išžiūrės, įsiklausys, uostys, ragaus, lies, atras gyvūnų, paukščių, augmenijos panašumus ir skirtumus, žmogaus ryšį su gamta,</p>

<p>7-asis žingsnis</p>	<p>Pažengusiems Nusako miško, pievos, vandens telkinio augmenijos ir gyvūnijos būdingiausias bruožus, atpažįsta po kelis miško ir vandens augalus ir gyvūnus. Nurodo kelis žolėdžius ir plėšriuosius gyvūnus. Paaškina, kaip reikia prižiūrėti kambarinius ar daržo augalus, naminius gyvūnus. Nusako, iš ko ir kaip gaminama duona, pieno produktai. Domisi gamtos reiškiniais ir jų aiškinimu. Paaškina, kad Saulė apšviečia ir šildo Žemę, samprotauja kuo planetos skiriasi nuo žvaigždžių. Paaškina, kaip reikia taupyti elektrą, šilumą ir vandenį, kaip rūšiuoti šiukšles. Samprotauja apie profesijos pasirinkimą. Domisi savo giminės istorija, savo gimtosios vietovės ir Lietuvos žinomais žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais.</p>	<p>gyvūnija, augalais perimant tradicinį požiūrį į gyvūniją, augmeniją, gamtą, atranda jų naudą, žalą ir kt. Prižiūrės ir globos gyvūnėlius, paukštėlius, gėles, kitus augalus esančius grupėje, darželio kieme. Klausysis pasakų, eilių, dainų, padavimų, sakmių, mįslių. Iškylaus, vyks į gamtą, stebės augmeniją, gyvūnus, paukščius, miesto pastatus, kultūrinės vertybes ir kt. Dirbs gamtoje ir grupėje, sodins, daigins, laistys, purkš, ravės, prižiūrės naminius gyvūnus. Tyrinės žemėlapius, gaublį. Dirbs su planšete, kompiuteriu ir kt. Atliks nesudėtingus bandymus. Sužinos apie atliekų rūšiavimą, darbeliuose naudos antrines žaliavas.</p>
------------------------	--	--

11. PASIEKIMŲ SRITIS: SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pasaulį pažinti skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palygti daiktų grupes pagal kiekį, vartoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
<p>1-asis žingsnis</p>	<p>Skaičiavimas Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). Matavimas Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.</p>	
<p>2-asis žingsnis</p>	<p>Skaičiavimas Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). Matavimas. Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą.</p>	<p>Kūno judesiais ir veido išraiška parodys, kad daiktas yra/nėra.</p>

	Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.	Atneš prašomos spalvos daiktą (vieną iš dviejų). Kūno judesiais parodys, kad daiktų yra vienas/daug. Rūšiuos daiktus pagal formas ir spalvas. Atras aplinkoje prašomos spalvos, dydžio daiktą (mažą, didelį). Surikiuos žaislus į eilę. Orientuosis erdvėje, supras ir vartos sąvokas „ant“, „po“, „aukštai“, „žemai“. Skirs dešinę, kairę kūno puses. Bandys rašyti skaitmenis.
3-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.</p> <p>Matavimas Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis - mažas, ilgas - trumpas, sunkus - lengvas, storas - plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi - skirtingi ir pan.</p>	
4-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).</p> <p>Matavimas Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis - mažesnis, ilgesnis - trumpesnis, storesnis - plonesnis, aukštesnis - žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius - mažais. Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn - atgal, kairėn - dešinėn, aukštyn - žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino</p>	<p>Eksperimentuos, tyrinės, atliks bandymus, stebės aplinką ir jos reiškinius. Ieškos informacijos enciklopedijose, knygose, nuotraukose, žemėlapiuose ir kt. Pasaulį suvoks kaip nedalomą visumą, pratinsis jame atitinkamai elgtis, vertinti, saugoti visą kas jį supa. Matuos, lygins, gretins... Gebės suprasti ryšį tarp švenčių, metų laikų, žemės ūkio darbų, tradicijų ir papročių, atkreipiant dėmesį į šventiniuose ritualuose naudojamus augalus – simbolius.</p>

	metų laikus ir būdingus jiems požymius.	Skaičiuos daiktus iki 10. Sudarys skaičių eilę, įsimins skaičių seką. Dalins daiktų grupes po lygiai. Vartos kelintinius skaitvardžius. Kasdieninėje aplinkoje atpažins geometrines figūras. Žaidimuose, meninėje veikloje naudos įvairios formos figūras, jas grupuos pagal dydį, formą, spalvą. Lygins daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t. Pasakos apie savo dienos ritmą, kasdienes darbus, ritualus. Sužinos savaitės trukmę, jos dienų seką, apibūdins metų laikus pagal pokyčius gamtoje. Eksperimentuos su dažais, išgaus įvairiausių atspalvių, juos pavadinys. Orientuosis erdvėje, supras ir vartos sąvokas „ant“, „po“, „aukštai“, „žemai“. Skirs dešinę, kairę kūno puses. Mokysis nustatyti daiktų padėtį vienas kito atžvilgiu, orientuosis stalo, popieriaus paviršiuje. Pieš smulkius ornamentus, rašmenis iš kairės į dešinę, pirštu seks skaitomą tekstą. Pažins skaitmenis nuo 0 iki 9. Atliks monetų keitimo operacijas iki 10 centų vertės. Meninėje veikloje dekoruos skaitmenis, bandys juos pavaizduoti panaudojant įvairias medžiagas: plastiliną, tešlą, popierių ir kt. Rašys skaitmenis.
5-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“ Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau - pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius.</p> <p>Matavimas Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginiai matavimai (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis - trumpesnis, siauresnis - platesnis, aukštesnis - žemesnis, lengvesnis - sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.</p>	
6-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4</p>	

	<p>dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.</p> <p>Matavimas Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar bierių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau - žemiau, virš - po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).</p>	
7-asis žingsnis	<p>Pažengusiems</p> <p>Skaičiavimas Pradeda suprasti ryšius tarp skaičių. Vartoja žodžius: sudėti, pridėti, atimti, kiek bus, kiek liks ir pan. Išdėlioja daiktus į eilę pagal tą patį požymį.</p> <p>Matavimas Skiria ir pavadina plokštumos ir erdvės figūras. Sugrupuoja daiktus pagal nurodytą požymį. Pradeda suprasti, kad tas pats daiktas gali priklausyti kitai grupei pagal kitą požymį. Pradeda suprasti, kada vartojami priešingos reikšmės žodžiai: mažas ir didelis, lengvas ir sunkus ir kt. Moka parodyti, kur yra greta esantys nematomi objektai.</p>	

KURIANTIS VAIKAS

Priemonės Dailės priemonės ir teatrinės veiklos atributika. Knygelės, žurnalai, laikraščiai ir kiti spaudiniai. Dailės kūrinių reprodukcijos, skulptūros, paveikslai, medžio drožiniai, metalo dirbiniai ir kiti meno kūriniai. Stalo žaidimai, antrinės žaliavos, gamtinė medžiaga, video/audio įrašai, molis, modelinas, plastilinas, tekstilinės priemonės.

Metodai, būdai. Pokalbiai, „minčių lietus“. Kūrybiniai, žaidybiniai, žodiniai metodai.

Šventės, pramogos koncertai. Parodos darželio bendruomenei ir miestelėnams. Ekskursijos, išvykos į senamiesčio gatveles, muziejus, galerijas, teatrus, muges. Meninių albumų, iliustracijų apžiūrinėjimas, aptarimas. Žaidimai (siužetiniai, kūrybiniai, vaidybiniai, improvizaciniai). Eksperimentavimas, tyrinėjimas, bandymas. Meninė-kūrybinė veikla. Individualūs pokalbiai, pokalbiai grupelėmis. Diskusijos, probleminių klausimų sprendimas.

12. PASIEKIMŲ SRITIS: MENINĖ RAIŠKA

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	<p>Muzika, šokis Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklysdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais.</p> <p>Žaidinimai ir vaidyba Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.</p> <p>Vizualinė raiška Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto.</p>	
2-asis žingsnis	<p>Muzika, šokis Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų– trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu.</p> <p>Žaidinimai ir vaidyba Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).</p> <p>Vizualinė raiška Spontaniškai keverzoja rankų judesiu piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį.</p>	<p>Išreikš savo jausmus, emocijas artimiems žmonėms, dainuodamas, deklamuodamas ir kt.</p> <p>Krykštaus, spygaus iš malonumo, judindamas rankas, kojas.</p> <p>Išbandys įvairias dailės priemones.</p> <p>Eksperimentuos tapydamas, spontaniškai tyrinės, intonuos garsus. (plos, trepsės, tūpčios). Imituos rankų ir kūno judesius, (eidamas, pritūpdamas ir pan.). Piešdamas, lipdydamas, įvardins ir reikš savo potyrius, emocijas.</p> <p>Su pasirinktais žaislais ir daiktais, žais, vaizduos, imituos. Dainuos, klausysis muzikos, judės, šoks, žais garsais, muzikavimą sies su kitomis veiklos rūšimis – žaidimu, darbu, piešimu ir kt.</p>

	Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).	Gros įvairiais vaikiškais instrumentais, tyrinės jų garsus. Žais kūrybinius - vaidmeninius žaidimus, teatrą. Žaidimuose naudos lėles, kaukes, aplinkos daiktus.
3-asis žingsnis	<p>Muzika Emocingai atliepia klausomus kūrinčius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinčius) - šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoją, bėga, apsisuka). Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.</p> <p>Šokis Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. Šoka spontaniškai kurdamas dviejų-trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.</p> <p>Žaidimai ir vaidyba Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmis vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.</p>	
	<p>Muzika Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinčius, judesiais emocingai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.</p>	

<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas.</p> <p>Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).</p> <p>Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.</p> <p>Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.</p> <p>Šokis</p> <p>Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius.</p> <p>Žaidimai ir vaidyba</p> <p>Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškiai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja.</p> <p>Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška</p> <p>Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija.</p> <p>Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika.</p> <p>Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p> <p>Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales.</p>	<p>Dainuos lietuvių liaudies ir šiuolaikinių vaikų kompozitorių dainas.</p> <p>Dainą naudos gerai nuotaikai, emocijoms išreikšti.</p> <p>Žais tradicinius liaudies žaidimus.</p> <p>Išreikš savo jausmus, emocijas artimiems žmonėms, dainuodamas, deklamuodamas ir kt.</p> <p>Išreikš save muzikos pagalba – garsais ir elementaria muzikine kūryba, gebės klausyti ir girdėti save ir kitus, suvoks ir jaus muziką.</p> <p>Dainuos, klausysis muzikos, judės, šoks, žais garsais, muzikavimą sies su kitomis veiklos rūšimis – žaidimu, darbu, piešimu ir kt.</p> <p>Kurs, improvizuos, padainuos savo vardą, sugalvos melodiją mįslei, patarlei, išreikš tam tikrą nuotaiką garsais, judesiu, spalva.</p> <p>Pieš, tapys, aplikuos, štampuos, lipdys, konstruos, išbandys įvairius išraiškos būdus, technikas, priemones, medžiagas, džiaugsis savo kūryba.</p> <p>Vartos tradicinius tautodailės puošimo elementus.</p> <p>Gamins darbelius iš gamtinės medžiagos, pažins ir įsisavins kai kurias tautodailės technikas: verbų pynimo, margučių marginimo, šiaudinių sodų, žaisliukų gamybos, keramikos puošimo ir kt.</p> <p>Savo emocijas išreikš judesiu, šokiu, plastika.</p>
------------------------	---	---

	<p>Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.</p> <p>Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).</p>	<p>Klausys įvairių epochų, kultūrų, stiliaus muzikos, gamtos garsų įrašų.</p> <p>Išbels ritmą klausant muzikinių kūrinių.</p> <p>Gros įvairiais vaikiškais instrumentais, tyrinės jų garsus, kurs melodijas.</p> <p>Dainuos, kurs daineles.</p> <p>Šoks liaudies šokius, ratelius, žais liaudies, muzikinius žaidimus, atkartos, spontaniškai judės.</p>
<p>5-asis žingsnis</p>	<p>Muzika</p> <p>Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius.</p> <p>Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti.</p> <p>Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.</p> <p>Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms.</p> <p>Šokis</p> <p>Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.</p> <p>Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).</p> <p>Vaidyba</p> <p>Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas.</p> <p>Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes.</p>	<p>Šoks su įvairiomis priemonėmis: kaspinais, lietučiais, balionais, skarelėmis, lankais, kamuoliais ir kt.</p> <p>Lankysis įvairiuose spektakliuose, juos aptars.</p> <p>Improvizuos, inscenuos.</p> <p>Žais kūrybinius - vaidmeninius žaidimus, teatrą. Žaidimuose naudos lėles, kaukes, aplinkos daiktus.</p> <p>Pieš užsimerkus, abiem rankom, pieš įvairioje erdvėje, kurs albumus.</p> <p>Spalvins, kopijuos, dekoruos, dailins, puoš.</p> <p>Savo sumanymus, įspūdžius, patirtį vaizduos meno kūriniuose.</p> <p>Pieš pieštukais, kreida, medžio anglimi ir kt. ant popieriaus, smėlio, sniego.</p> <p>Aplikuos, konstruos, kurs modelius, maketus, koliažus, erdvines konstrukcijas iš įvairių medžiagų (popieriaus, antrinių žaliavų, gamtinės medžiagos ir kt.), lipdys (plastilinas, modelinas, druskos tešla, molis ir kt.).</p> <p>Kurs, reikš savo potyrius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis.</p> <p>Lankstys iš popieriaus nesudėtingus lankstinukus, juos puoš.</p> <p>Iliustruos kūrinius, savo sukurtus pasakojimus.</p> <p>Rengs meninius, kūrybinius</p>

	<p>Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis.</p> <p>Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaikas.</p> <p>Vizualinė raiška</p> <p>Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales.</p> <p>Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.</p> <p>Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).</p>	<p>projektus, parodas bendradarbiaujant su tėvais, kitomis grupėmis, socialiniais partneriais.</p> <p>Išbandys įvairius amatus. Bendraus su amatininkais.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Muzika</p> <p>Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius.</p> <p>Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus.</p> <p>Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.</p> <p>Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja.</p> <p>Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydami į savo ir draugų dainavimą.</p> <p>Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinių.</p> <p>Improvizuodamas balsu muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui.</p> <p>Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.</p> <p>Šokis</p> <p>Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius.</p> <p>Šoka improvizuotai kurdamas septynių - aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką.</p>	

	<p>išreikšdamas erdvės (aukštai - žemai) ir laiko (greitai - lėtai) elementus.</p> <p>Vaidyba Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. Tiksliai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tiksliai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kt. kompiuterinėmis technologijomis.</p>	
<p>7-asis žingsnis</p>	<p>Pažengusiems</p> <p>Muzika Klausosi kompozitorių ir liaudiškos muzikos kūrinių. Įvardija kai kuriuos klausytų kūrinių autorius ir atpažįsta liaudiškos muzikos kūrinius. Išraiškingai, skambiu, natūraliu balsu dainuoja dainas su instrumentiniu pritarimu. Dainuoja oktavos ribose solo, ansamblyje ir su visa grupe. Tyrinėja balso skambėjimo ypatumus dainuodami su žodžiais ir be jų, žaisdami įvairius žaidimus. Groja ritmiškai, aiškiai, taisyklingai sėdi, laiko instrumentą, pritaria dainoms, šokiams, rateliams, muzikiniams žaidimams. Kuria ritmus ir melodijas dainoms, improvizuoja muzikos instrumentais pagal savo ar sugalvotą ar pasiūlytą temą.</p> <p>Šokis Žaisdamas šokamuosius žaidimus, šokdamas ratelius, natūralių judesių autorinius šokius savitai reiškia nuotaikas. Kuria natūralių judesių trumpą šokį,</p>	

	<p>reaguodamas į muziką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreikšdamas šokio elementus .</p> <p>Vaidyba Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją, bendradarbiauja su kitu vaidinimo veikėju. Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocines būsenas</p> <p>Vizualinė raiška Drąsiai įgyvendina savo kūrybinius sumanymus. Numato galimą sumanymo realizavimo seką bei rezultatą. Įvairiai varijuodamas spalvų, linijų bei formų junginiais ir deriniais, išryškindamas detales pasakoja. Kurdamas bendrus darbus bando derinti savo sumanymus ir veiksmus su kitais. Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines medžiagas, priemones, technikas sumanymui įgyvendinti. Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo ar kitomis kompiuterinėmis programomis, skaitmeninėmis priemonėmis.</p>	
--	--	--

13. PASIEKIMŲ SRITIS: ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybinė nuostata. Domisi, gėrissi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Patirtus įspūdžius, nuotaikas, mintis reikš meninėmis priemonėmis.
2-asis žingsnis	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygečių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	Stebės, kartos, domėsisi, kūno judesiais. Patrauks, pastums, paridens, sutekdamas dėmesį į atliekamą veiksmą. Daug kartų kartos veiksmą. Mėgdžios suaugusius. Klaus, kas ir kodėl vyksta, kaip.

3-asis žingsnis	<p>Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.</p>	<p>Kurs ir puoš savo aplinką, tam naudodami savo kūrybos darbelius. Meninėmis priemonėmis išreikš švenčių, renginių metu patirtus įspūdžius, išgyvenimus.</p>
4-asis žingsnis	<p>Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėrašį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.</p>	<p>Grožėsis meno kūrinių, gebės pasakyti nuomonę apie juos. Tyrinės tautodailininkų rankdarbius, tautodailės meno albumus, atvirukus, nuotraukas. Susipažins su tautodaile, simboliais, žmonių gyvenimu, darbu ir kt. Dalyvaus šeimos, grupės, bendruomenės kultūriname gyvenime. Meninėmis priemonėmis išreikš švenčių, renginių metu patirtus įspūdžius, išgyvenimus.</p>
5-asis žingsnis	<p>Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.</p>	<p>Suvoks lietuvių muzikinį folklorą kaip specifinę tautos kultūros dalį, kurioje sukaupti kilniausi žmonių jausmai, mintys, nuostatos, fantazija. Turės poreikį kurti, dalyvauti meninėje veikloje, suvokia ir vertina meno kūrinius. Patirs atradimo malonumą, išgyvens kūrybos džiaugsmą, pasitenkinimą, sėkmės jausmą, teigiamai nusiteiks meninei veiklai ir menui. Lankysis dailės darbų parodose, vartys reprodukcijų albumus, analizuos, aptars praeities, dabarties darbus.</p>
6-asis žingsnis	<p>Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti</p>	<p>Pasivaikščiavimo po senamiestį metu apžiūrės, aptars architektų, skulptorių darbus. Apžiūrės draugų kūrybinius darbus, komentuos savo darbelius. Klausysis įvairių muzikos kūrinių, judės pagal muziką, apibūdins, perteiks savo mintis, išsakys išgyvenimus. Rengs koncertus, spektaklius</p>

	dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.	darželyje.
7-asis žingsnis	Pažengusiems Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje, kūrybinėje ir kasdieninėje veikloje. Išsako samprotavimus apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, vaizduojamų įvykių kaitą, veikėjams būdingus bruožus, kilusius vaizdinius, potyrius. Pastebi, kas gražu, ir stengiasi tai panaudoti savo meninėje veikloje.	Švęs kalendorines šventes. Susipažins su etnokultūrinėmis tradicijomis. Lankysis mugėse (pvz.: Kaziuko mugė), susipažins su liaudies amatais. Lankysis mieste organizuojamuose renginiuose, koncertuose, spektakliuose.

SĖKMINGAI BESIUGDANTIS VAIKAS

Priemonės. Knygeles, žurnalai, laikraščiai ir kiti spaudiniai. Jausmų /nuotaikų kortelės, loto ir kiti žaidimai, paveikslėliai, plakatai, kalbiniai ir kiti stalo žaidimai. Įvairios rašymo ir piešimo priemonės, plakatai, antrinės žaliavos, gamtinė medžiaga, video/audio įrašai, molis, plastilinas, druskos tešla, tekstilinės priemonės, teatro lėlės bei kostiumai.

Metodai, būdai. Meninė-kūrybinė veikla. Bandymai, eksperimentai, tyrinėjimai, stebėjimai, mėgdžiojimas, skatinimas, pavyzdys, pagyrimas, padaršinimas, komentavimas, filmuko žiūrėjimas, skaitymas, žaidimas. Situacinis-spontaniškas metodas (atsižvelgiant į vaikų siūlymus ir idėjas). Individuali veikla, veikla grupelėmis, visos grupės veikla, komandinė veikla. Situacijų, patirties modeliavimas, aptarimas. Literatūros skaitymas, aptarimas. Dailės priemonės ir teatrinės veiklos atributika. Knygeles, žurnalai, laikraščiai ir kiti spaudiniai. Dailės kuriniu reprodukcijos, skulptūros, paveikslai, medžio drožiniai metalo dirbiniai ir kiti meno kuriniai. Stalo žaidimai, antrinės žaliavos, gamtinė medžiaga, video/audio įrašai, molis, modelinas, plastilinas, tekstilinės priemonės. Edukacinės valandėlės ir išvykos į skverus, parkus, muziejus.

14. PASIEKIMŲ SRITIS: INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinė nuostata. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) jį sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam skatina su juo žaisti; išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	Šliauš, ropos, eis. Seks akimis judantį daiktą. Išreikš norus, parodydamas „taip“ arba „ne“.
2-asis žingsnis	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl	Bandys užsegti / atsegti, šukuos lėlę, stebės žaidžiantį draugą, statys bokštelius. Nesulaukęs

	<p>savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką.</p> <p>Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos.</p> <p>Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus.</p> <p>Veiksmiais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų.</p> <p>Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūtis.</p>	<p>pagalbos, rodys nepasitenkinimą.</p> <p>Dėlios dėlionės, konstruos, statys. Pats žais sensorinius žaidimus. Išbandys įvairius judančius daiktus.</p>
3-asis žingsnis	<p>Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą.</p> <p>Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.</p> <p>Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.</p>	
4-asis žingsnis	<p>Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.</p> <p>Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei.</p> <p>Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos.</p> <p>Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.</p>	<p>Planuos veiklą, sieks rezultato, spręs problemas, suvoks savo privalumus ir ribotumus.</p> <p>Pats rinksis, ką skaityti ar žaisti. Ieškos informacijos.</p>
5-asis žingsnis	<p>Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.</p> <p>Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos.</p> <p>Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai.</p> <p>Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.</p>	<p>Sutelks dėmesį klausantis pasakų, atliekant kūrybinius darbelius.</p> <p>Prireikus sukaups jėgas, valią ir ištvermę.</p> <p>Atkakliai spręs iškilusius sunkumus savo veikloje.</p> <p>Nepavykus susidoroti su sunkumais paprašys suaugusiojo pagalbos.</p>
6-asis žingsnis	<p>Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.</p> <p>Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą.</p> <p>Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkus bando įtraukti</p>	<p>Pats pasirinks, susikurs norimą veiklą, įsitrauks į suaugusiojo pasiūlytą.</p> <p>Plėtos savo, draugų ar suaugusiųjų pasiūlytas idėjas, jas atliks savaip.</p> <p>Bandys, eksperimentuos, išbandys savo galimybes.</p>

	bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	Pratinsis pabaigti pradėtus darbus.
7-asis žingsnis	<p>Pažengusiems</p> <p>Nusiteikęs pradėti, siūlyti naują veiklą, ją užbaigti, užmegzti naują draugystę, naują kontaktą su suaugusiais.</p> <p>Savo iniciatyva pagal savo pomėgius, interesus pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja. Nuo pradžios iki pabaigos gali atlikti ir nepatrauklią veiklą.</p> <p>Palankiai priima iššūkius, bando pats įveikti kliūtis.</p> <p>Kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.</p>	

15. PASIEKIMŲ SRITIS: TYRINĖJIMAS

Vertybinė nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.
Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais).	Ims žaislus, daiktus, lies, tyrinės, apžiūrinės. Džiaugsis tuo, kas pavyksta. Bandys išardyti – sudėti.
2-asis žingsnis	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	Kartos tą patį veiksmą, žaisdamas ir manipuliuodamas daiktais. Rūšiuos, grupuos daiktus. Imituos skaitymą.
3-asis žingsnis	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	Pasakos ką mato.
4-asis žingsnis	Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).	Pasivaikščiojimų metu stebės gamtoje vykstančius reiškinius, metų laikų kaitą, augalus, gyvūnus, paukščius, inkilėlius, lesyklėles, rinks įvairią gamtinę medžiagą, kurią panaudos žaidimams, kūrybiniams darbams.
5-asis žingsnis	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš	Dalyvaus bendroje darbinėje veikloje (grupės patalpose ir lauke) - prižiūrės kambarines gėles, padės paruošti žemę, sės,

	<p>gumos).</p> <p>Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti.</p> <p>Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.</p>	<p>laistys ir kt.;</p> <p>Sužinos apie vandens reikšmę gyvybei, jo savybes, sužinos apie Lietuvos upes, ežerus, jūrą, vandens augalus, gyvūnus, paukščius.</p> <p>Žaisdamas išbandys, tyrinės daiktus, aplinką.</p> <p>Tyrinės reiškinius, daiktų savybes, juos tikslingai grupuos ir klasifikuos.</p> <p>Susipažins, domėsis su kai kuriais senoviniais daiktais, įnagiais.</p> <p>Samprotaus, analizuos, komentuos apie daiktų naudojimą, reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje.</p> <p>Su suaugusiais ir vaikais stebės, bandys, konstruos, numatys, nesudėtingus bandymus.</p> <p>Atliks problemines užduotis, tyrinės techninius atradimus: prietaisų galimybes, energiją, žais kompiuterinius žaidimus.</p> <p>Išradingai ir kūrybiškai pristatys savo tyrinėjimus ir kitus darbus.</p>
6-asis žingsnis	<p>Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami.</p> <p>Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti.</p> <p>Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse.</p> <p>Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą).</p> <p>Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus.</p> <p>Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų.</p> <p>Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.</p>	
7-asis žingsnis	<p>Pažengusiems</p> <p>Domisi gamtinės aplinkos tyrinėjimais. Siūlo idėjas.</p> <p>Suaugusiojo padedamas numato, ką reiks atlikti, pasiūlo, stebi ar bando tyrinėjant, aptaria ir daro išvadas.</p> <p>Suaugusiojo padedamas atlieka paprastus socialinės aplinkos, žmonių gyvenimo, darbo, kūrybos tyrinėjimus.</p> <p>Atskiria dalis nuo visumos, sujungia į visumą, sudaro sekas, grupuoja, klasifikuoja.</p> <p>Projektuoja, modeliuoja.</p> <p>Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja piešiniu ir kt.</p>	

16. PASIEKIMŲ SRITIS: PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Bandys užlįsti, sprausis. Bandys sudėlioti korteles, žaislus į jiems skirtas vietas. Bandys autis. Statys, griaus ir vėl statys. Konstruos, keis vietom detales. Mes ir gaudys kamuolį.
2-asis žingsnis	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos.	
3-asis žingsnis	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.	
4-asis žingsnis	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	Užduos vis sudėtingesnius klausimus, kad galėtų geriau suprasti. Pratinsis įveikti sunkumus. Kreipsis pagalbos, ištikus nesėkmei, įžeistas ar nuskriaustas. Atkakliai spręs iškilusias problemas. Tobulins gebėjimą tinkamai elgtis įvairiose situacijose ir priimti tinkamus sprendimus. Ieškos alternatyvių problemos sprendimo būdų. Komentuos vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes. Prisimins, pasakos, kokius problemos sprendimo būdus taikė anksčiau. Tarsis su kitais vaikais, suaugusiais, apmąstys svarbiausius problemų
5-asis žingsnis	Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	
6-asis žingsnis	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	

<p>7-asis žingsnis</p>	<p>Pažengusiems Sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas priima natūraliai, nusiteikęs juos įveikti. Ieškodamas, kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią. Tariasi su kitais, drauge ieško išeities, siūlo ir priima pagalbą. Supranta ir pasako, ar problemą gali įveikti pats kartu su kitais vaikais, ar būtina suaugusiojo pagalba.</p>	<p>sprendimo etapus. Bandys, eksperimentuos. Klausys skaitomų kūrinių apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Atsakinės į atvirus klausimus.</p>
------------------------	--	---

17. PASIEKIMŲ SRITIS: KŪRYBIŠKUMAS

Vertybinė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
<p>1-asis žingsnis</p>	<p>Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.</p>	<p>Žiūrės, stebės, sieks, lies, tyrinės.</p>
<p>2-asis žingsnis</p>	<p>Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.</p>	<p>Tyrinės visais pojūčiais. Emocingai reaguos į naują patirtį ir taikys ją kūrybai. Įdėmiai klausysis, smalsaus, klausinės apie supantį pasaulį, pats pasakos.</p>
<p>3-asis žingsnis</p>	<p>Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.</p>	<p>Lies spalvas ir stebi atsirandančius atspalvius ir spalvų nuotaiką.</p>
<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Ižvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.</p>	<p>Kirps geometrines figūras, juosteles, iškirps paveikslėlius iš žurnalų, juos komponuos ir kurs paveikslą. Piešinyje išreikš emocijas. Kurs savas istorijas ir vaidins.</p>

5-asis žingsnis	<p>Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus.</p> <p>Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį.</p> <p>Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones.</p> <p>Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus.</p> <p>Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.</p>	<p>Judesiu vaizduos piešinių siužetus, veikėjų jausmus, nuotaikas, emocijas.</p> <p>Kurs personažus, gyvūnėlius iš gamtinės medžiagos.</p> <p>Savarankiškai improvizuos, kurs ritminius ir melodinius motyvus.</p> <p>gebės kurti ritmus, melodijas įvairiems tekstams, skaičiuotėms, mįslėms ir pan.</p> <p>Įsivaizduos, žais vaizdiniais, realybę skirs nuo fantazijos.</p> <p>Perpras žaidimo-vaidinimo siužetą, jį improvizuos, atskleis.</p> <p>Išbandys ir derins saviraišką bei kūrybą su vaizdu, žodžiu, judesiu, garsu, balsu.</p> <p>Reikš save įvairiausių priemonių pagalba, jungdamas visas meninės raiškos priemones.</p> <p>Improvizuos pagal muziką.</p> <p>Tyrinės dailės priemones, jų galimybes.</p> <p>Ekperimentuos skirtingomis formomis, spalvomis, įrankiais, medžiagomis.</p> <p>Bandys įvairius vaizdavimo būdus: piešimą, tapymą, liejimą, štapavimą, lipdymą, aplikavimą.</p> <p>Išbandys įvairių veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus.</p>
6-asis žingsnis	<p>Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų.</p> <p>Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja.</p> <p>Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato.</p> <p>Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.</p>	
7-asis žingsnis	<p>Pažengusiems</p> <p>Greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga.</p> <p>Ižvelgia dar neišbandytas veiklos, saviraiškos galimybes, kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto.</p> <p>Pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja,</p> <p>Pats ir kartu su kitais ieško atsakymų, netikėtų idėjų, savitų sprendimų, neįprastų medžiagų, atlikimo variantų.</p> <p>Nebijo daryti kitaip, būti kitoks, drąsiai, savitai eksperimentuoja.</p>	

18. PASIEKIMŲ SRITIS: MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, kuo išmoko.

Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, kurdamas, ieškodamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

ŽINGSNIAI	PASIEKIMAI	VAIKO VEIKSENOS
1-asis žingsnis	<p>Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus.</p> <p>Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą.</p> <p>Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.</p>	<p>Stebės, kartos, domėsis, kūno judesiais.</p> <p>Patrauks, pastums, paridens,</p>

2-asis žingsnis	Nori naujų išspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.	sutekdamas dėmesį į atliekamą veiksmą. Daug kartų kartos veiksmą. Mėgdžios suaugusius. Klaus, kas ir kodėl vyksta, kaip.
3-asis žingsnis	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	
4-asis žingsnis	Pasako, parodo, ką nori išmolti. Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	
5-asis žingsnis	Norėdami ką nors išmolti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitiksina. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	Pasakys, parodys, ką nori išmolti. Kūrybiškai žais, siūlys veiklos ir žaidimo idėjų, imsis iniciatyvos joms įgyvendinti. Pats rinksis ką skaityti, ieškos informacijos.
6-asis žingsnis	Kalba apie tai, ką norėtų išmolti, ką darys, kad išmoltų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	Ieškos atsakymų į rūpimus klausimus. Naują informaciją arba žodžius pritaikys veiklai arba bendravimui. Rūšiuos, grupuos daiktus, žaislus pagal kriterijus. Bandys, eksperimentuos įvairioje veikloje. Aptars, planuos, komentuos savo veiklą.
7-asis žingsnis	Pažengusiems Samprotauja apie mokymąsi mokykloje, išsako savo požiūrį į mokymąsi, jo prasmę. Kalba apie tai, kad daug sužinoti apie žmones, daiktus galima iš knygų, spaudos, enciklopedijų ir kt. Savarankiškai susiranda nesudėtingą informaciją, klausinėja, kai reikia, prašo suaugusiųjų pagalbos. Siūlo idėjas, ko ir kaip galima būtų mokytis kartu. Mokosi iš kitų. Apmąsto ir samprotauja, ko mokėsi, ką išmoko, ko dar norėtų išmolti.	Vartys knygeles, enciklopedijas, žiūrės nuotraukas ir paveikslus, tyrinės žemėlapius. Aptars rezultatus, formuluos išvadas.

6. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Pažangos ir pasiekimų vertinimas svarbus visiems ugdomojo proceso dalyviams - vaikams, pedagogams, šeimai. Tik įvertinę vaiko raidos pakopą, dabartinius pasiekimus, gebėjimus, poreikius, galime planuoti veiklą, kurti aplinką, pasirinkti tinkamiausius būdus ir metodus, priemones ir taip siekti pažangos.

Vaiko pažangos ir pasiekimų vertinimo tikslas – padėti jam sėkmingai ugdytis, bręsti kaip asmenybei, kaupti informaciją apie kiekvieno pasiekimus ir daromą pažangą, taip pat išvelgti silpniau susiformavusius įgūdžius. Taip galima koreguoti ugdymo procesą, priimti sprendimus, sudaryti galimybę šeimai tapti lygiaverčiais vertinimo partneriais.

Vaiką vertina grupės auklėtojos, meninio ugdymo pedagogai, logopedai.

Vaiko pasiekimai stebimi ir fiksuojami pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo ugdymo sritis. Siekiant atlikti visuminį vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimą, vaiko pasiekimai (diagnostinis vertinimas) ir pažanga (apibendrinamasis vertinimas) fiksuojama 2 kartus per metus – rudenį ir pavasarį, stulpelinėmis diagramomis arba linijiniais grafikais pažymint vaiko gebėjimus atitinkančius ugdymosi sričių žingsnelius. Tačiau, esant reikalui, atliekamas ir tarpinis įvertinimas, (mokslo metų viduryje) siekiant sužinoti vaiko vystymosi lygį: pasiekimus, gebėjimus ar pakankama pažangą. Vertinimo schemas ir kita informacija apie vaiko pasiekimus ir daromą pažangą kaupiama ir fiksuojama vaiko pasiekimų aplanke. Jame kaupiami vaikų darbai, piešiniai, atskleidžiantys vaiko daromą pažangą, vaiko komentarai, užfiksuota vaiko kalba, situacijų aprašymai, pedagogų komentarai, tėvų anketa ir kita, pedagogo nuomone, naudinga informacija. Vaikų pasiekimų analizė padeda: įvertinti vaiko pažangą, išsiaiškinti auklėtojų ir kitų specialistų veiklos tikslumą, siekiant vaiko pasiekimų plėtotės, kurti palankią ugdymo aplinką, parinkti tinkamus ugdymo metodus, atliekant refleksiją koreguoti ugdymo proceso planavimą.

NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Einon D. Ankstyvasis ugdymas. Vilnius, 1998
2. Gage N. L., Berliner D. C. Pedagoginė psichologija. Vilnius, 1994
3. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. Asmenybės ir bendravimo psichologija. Vilnius, 2002
4. Gražienė V., Rimkienė R. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius, 1993
5. Gražienė V. Projektų metodo pagrindai. Vilnius: Gimtasis žodis, 2009
6. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras, 2014
7. Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija (ratifikuota 1995.07.03 Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. 1-983)
8. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin. 1991, Nr.23-593; 2003, Nr. 63-2853, 2011, Nr. 38-1804)
9. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-04-18 įsakymas Nr. ISAK-627 (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-06-07 įsakymo Nr. V-1009 redakcija) „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“
10. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006
11. Monkevičienė O. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius, 2001
12. Monkevičienė O. Užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo programų modeliai. Knyga auklėtojai. Vilnius, 1995
13. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014
15. Trister Dodge D. Ankstyvojo amžiaus vaikų ugdymas. Vilnius, 2007
16. Trister Dodge D., Colker L. J., Heroman C. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius, 2007
17. Trister Dodge D., Heroman C. Vaiko smegenų veiklos skatinimas. Pirmieji penkeri vaiko gyvenimo metai. Vilnius, 2008